

ОНЛАЙН МАЙСТЕР-КЛАС

ПЕНІТЕНЦІАРНА ПОЛІТИКА І МІСІЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

- МІСІЯ СУЧАСНОЇ В'ЯЗНИЦІ ТА ДИСКУСІЯ ПРО РЕАЛІСТИЧНІСТЬ ЦІЛЕЙ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ
- МЕТОДИ АНАЛІЗУ ДОСЯГНЕННЯ ЦІЛЕЙ ПЕНІТЕНЦІАРНИХ СИСТЕМ
- ЯВИЩА ЗЛОЧИННОЇ СУБКУЛЬТУРИ І КАТУВАНЬ У В'ЯЗНИЦЯХ

ДМИТРО ЯГУНОВ

Вчений-пенітенціарист, автор монографії
“Пенітенціарна політика як складова соціального контролю”, 2025

23.09.2025

11:00 (ЗА КИЄВОМ)

ПРИЄДНУЙСЯ ЗА ЛІНКОМ: [HTTPS://SURL.LI/TVCAZD](https://surl.li/tvcazd)

АБО СКАНУЙ QR-КОД

Дмитро Ягунов

ПЕНІТЕНЦІАРНА ПОЛІТИКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ:

МІЖ ПЕНОЛОГІЧНИМ ПЕСИМІЗМОМ ТА РЕАБІЛІТАЦІЙНОЮ ПАРАДИГМОЮ

Тюбінген – Одеса - 2025

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ЯК ПОЛІТИКИ

- Соціальний контроль як політика
- Концепція тотальних інституцій
- Дуалізм політики соціального контролю у ХХІ столітті
- Трансформація модуляцій соціального контролю
- Консеквенціалістські та ретрибутивістські теорії у контексті аналізу пенальності Постмодерну
- Загальна превенція у політиці соціального контролю
- Криза реабілітаційного ідеалу та її вплив на формування пенітенціарної політики сучасних країн
- Пенологічний песимізм як сутнісна ознака політики соціального контролю доби Постмодерну

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПЕНІТЕНЦІАРНУ ПОЛІТИКУ

- Категорія свободи в контексті політики соціального контролю
- Позитивізм у політиці соціального контролю
- Паноптична архітектура і пенальні практики суспільства Постмодерну
- Динаміка показників пенітенціарної політики у XXI столітті
- Особливості пенітенціарної політики мусульманських країн
- Пенітенціарна політика країн Південної Америки, Центральної Америки та Карибського басейну
- Політика пробації: трансформація та сучасні виклики
- Електронний моніторинг у політиці соціального контролю.
- «Приватне» і «публічне» у сучасній пенітенціарній політиці
- Десуверенізація та наднаціоналізація пенітенціарної політики у XXI столітті

СИМУЛЯКР ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПЕНІТЕНЦІАРНИМИ СИСТЕМАМИ ТА НЕФОРМАЛЬНІ В'ЯЗНИЧНІ ІЄРАРХІЇ

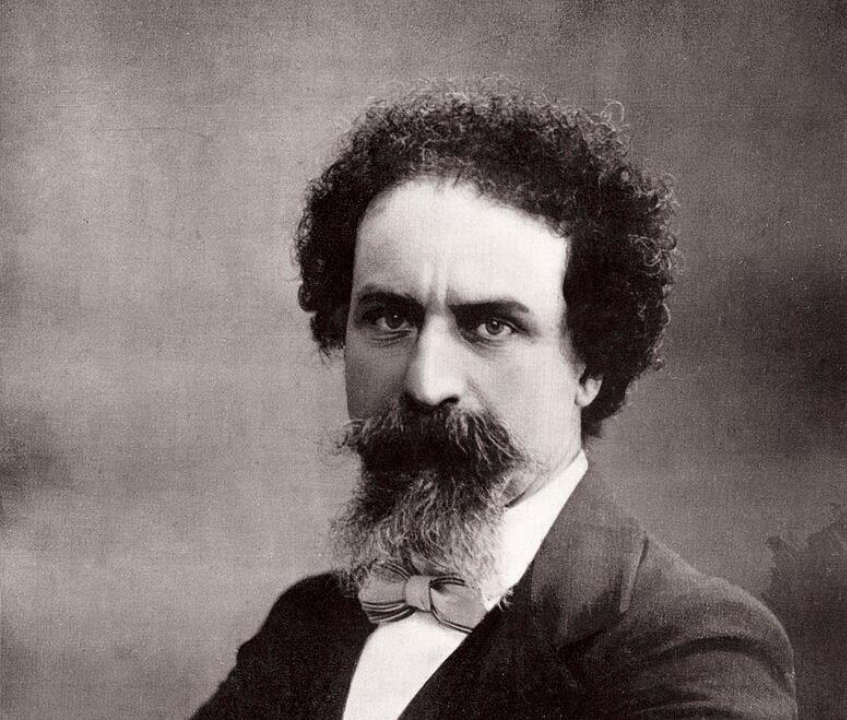
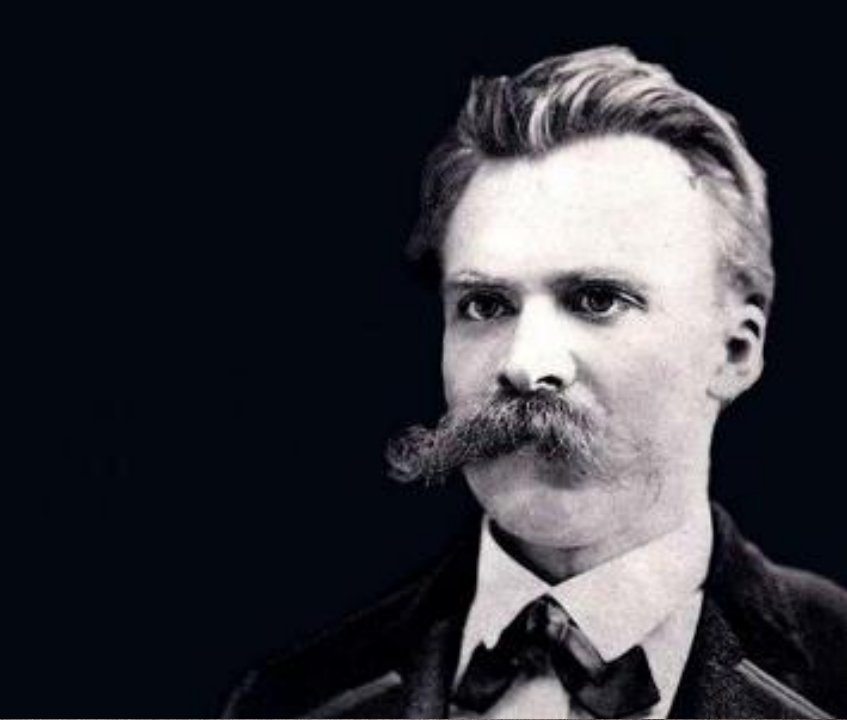
- Феномен неформальних в'язничних ієрархій та симулякр в'язничної субкультури у сучасних відносинах влади
- Легітимізована протизаконність в'язничних та вуличних банд
- Походження, субкультура, ідеологія та ієрархія білих супремасистських в'язничних банд у США
- Афроамериканські банди у США: історія, субкультура, ієрархія, судова практика і політичний дискурс
- Латиноамериканські вуличні та в'язничні банди у США: субкультура, ієрархії та політичний дискурс

КАТУВАННЯ У ВІДНОСИНАХ ВЛАДИ: ПОЛІТИКА І КОНТРПОЛІТИКА

- *Homo disciplinatus* як об'єкт політики соціального контролю (до питання про симулякризацію національної політики запобігання катуванням)
- Девіантність держави в контексті політики запобігання катуванням

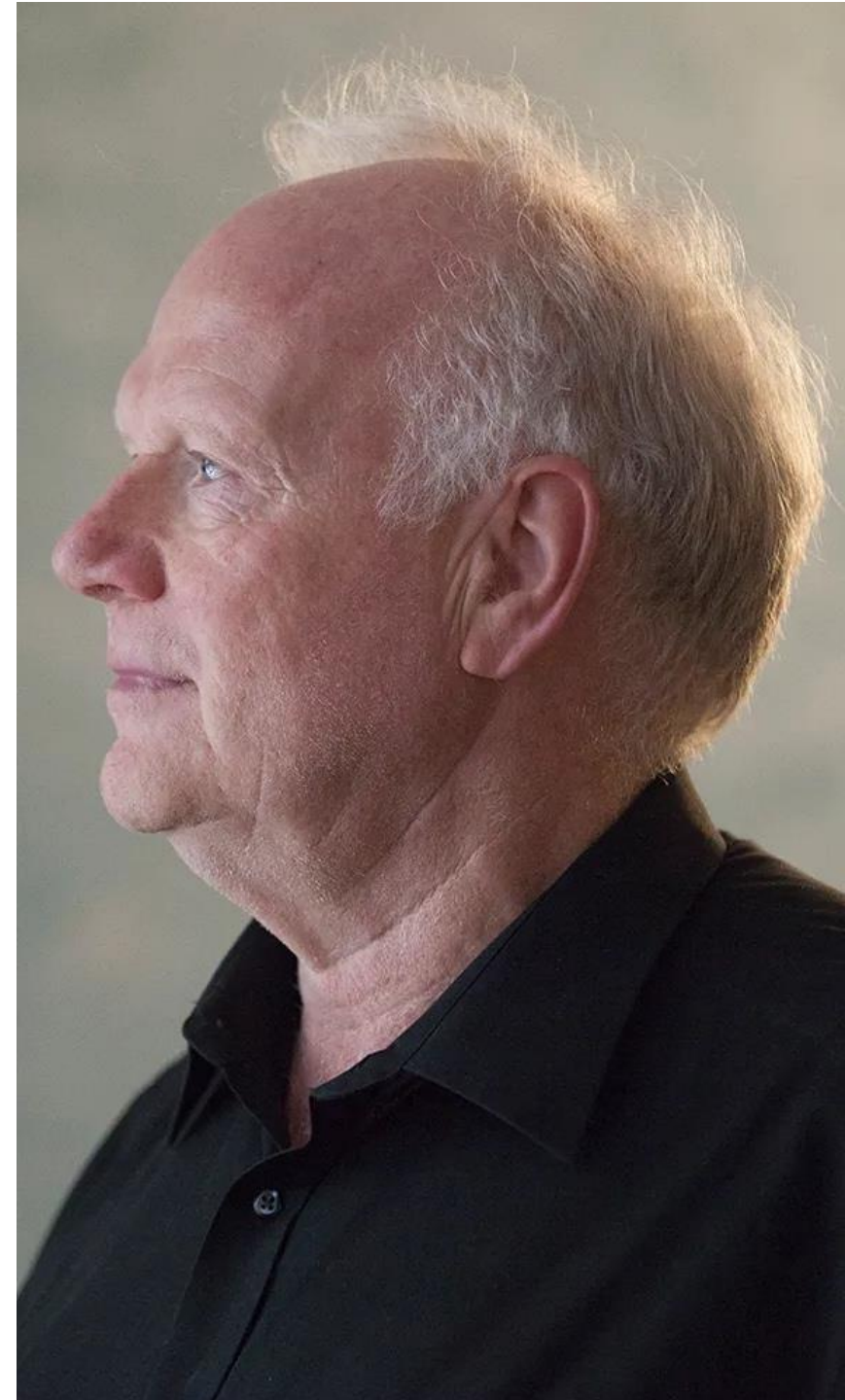

Сьогодні навіть теоретичні передумови «соціальної держави» та «соціального забезпечення» плавляться під пекучим сонцем глобалізації та відливаються у форми, які **уможливають політичний вплив** у відповідних сферах соціальних відносин

Те, що видає себе за універсалізм західного Просвітництва і прав людини, є нічим іншим, як **голосом «мертвих старих білих чоловіків»**, які ущемляють права меншин, підносячи до абсолюту свою партійну «метарозповідь»

Бек, У. (2001). Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию. Москва. С.21.

«Старі білі чоловіки» перестали бути **«мертвими»**, загостривши актуальність дослідження пенітенціарної політики в силу радикалізації поглядів на цілі покарання, поширення застосування ув'язнення, зниження рівня толерантності до катувань, знецінення реабілітаційної складової у діяльності багатьох в'язниць та системної протизаконності пенітенціарних систем у вигляді неформальних в'язничних ієрархій, глибоко інкорпорованої до сучасних пенітенціарних систем.

Реабілітаційні обрії,
ідеали та мрії Філадельфії
та Оберну остаточно
загубилися у Царстві Аїда
консервативної
класичної пенітенціарної
думки, поступившись
місцем новому символу
епохи – сальвадорській
мегав'язниці *CECOT*

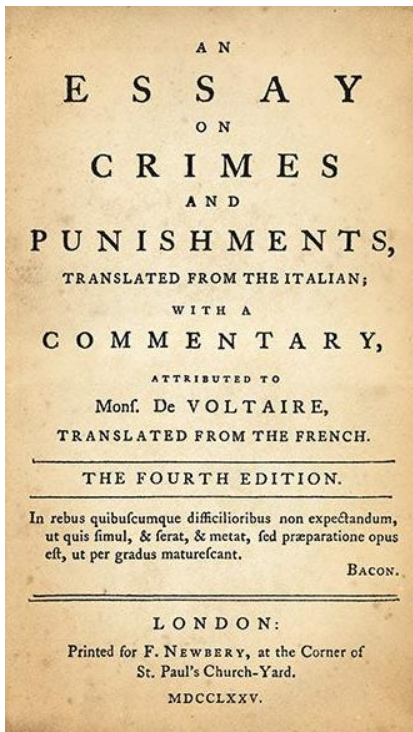
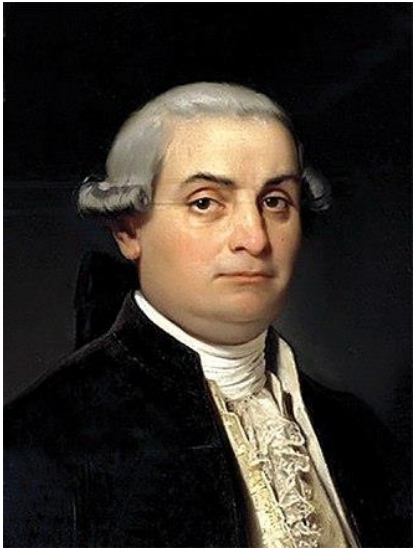
Пенітенціарна наука та практика зробили все, що від них залежало, щоб продемонструвати свою **стверджувану** аполітичність, кристальність і непорочність свого **«кримінально-виконавчого» елементу**, створюючи мертві схоластичні конструкції навколо **«виконання покарань»**, **«виправлення»** та **«ресоціалізації»**

Намагаючись надати собі «науковість», пенітенціарна наука та практика не помічали, що, чим більше вони намагаються бути *«науковими»*, тим більше вони стають **політизованими**

Традиційний (формально-юридичний) підхід до дослідження пенітенціарних систем як ізольованих національних **пенологічних акваріумів**, що перебувають осторонь глобалізаційних процесів, зазнав краху

- У центрі монографії – категорія **паноптично-карцерної держави**, функції якої зводяться до максимального соціального контролю та забезпечуються різновекторними політиками, серед яких – пенітенціарна
- **Початок 1970-х років:** Поняття девіантності та злочинності остаточно перестали бути предметом кримінальної юстиції
- Натомість зазначені категорії стали монопольною сферою *політики*: «девіанти», «злочинці», «небезпечні особи», «злочини», «покарання», «кримінальна юстиція» та інші супутні категорії стали предметом виключно *політичного дискурсу*

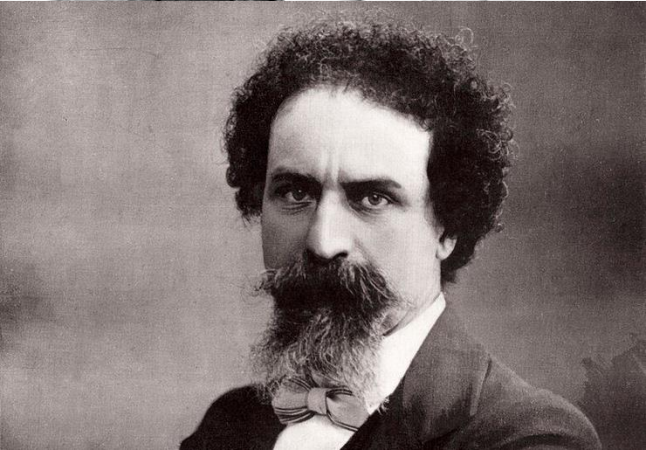
Класична кримінальна юстиція

західних та західноорієнтованих держав
виявилася неготовою як до нових обсягів
та форм традиційної злочинності, так і до
девіантів нової формації

- Небезпечні, кар'єрні та звичні злочинці
- Статеві і насильницькі «хижаки»
- Терористи
- Мігранти, страйкарів
- Вандали
- Футбольні фанати
- Байкери
- Споживачі напівлегальних речовин

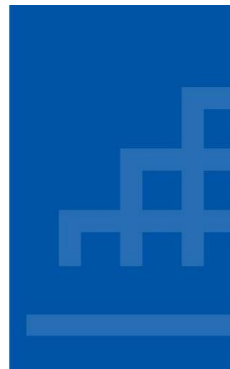

- Дедалі більше повернення до концепції небезпечного або природженого злочинця
- Зміна дискурсу пенальності наприкінці ХХ століття відображає домінування **неопозитивістської ідеології** щодо девіантної поведінки та методів забезпечення соціального порядку.
- Вже декілька десятків років західне суспільство не турбується **конкретним девіантом** (навіть якщо гасла про «індивідуалізацію покарання» та «повернення злочинця до суспільства» подаються як пріоритетні)
- Пріоритетом стала оновлена **концепція захисту суспільства**

- **«Юстиція»** зазнала масового відтоку **справедливості**, яка була замінена на менеджеріалістські показники **економічно обґрунтованого забезпечення суспільства**, внаслідок чого «юстиція» обрала радикально правий напрямок і, як наслідок, поступилася місцем **соціальному контролю**, а з кінця 1990-х років – **соціально-технологічному контролю**
- Водночас це не виключало популістську старанність в «обгортанні» такої ідеології гаслами демократичних цінностей і прав людини
- Одночасно у площині теоретичного осмислення **«нормалізації девіантності»** у другій половині ХХ століття відбулася непомітна, але водночас важлива революція, яка поставила під аргументований сумнів всю історію соціального контролю західного суспільства, піддавши докорінній ревізії усталені ідеї щодо передумов та причин виникнення традиційних інститутів соціального контролю (у першу чергу – поліції, в'язниць та пробації)

- У ХХІ столітті соціальний контроль над девіантами нової формації почав міцно асоціюватися з поняттями **«криза»** та **«подолання кризи»**, внаслідок чого на відміну від традиційної **класичної моделі кримінальної юстиції з терезами Феміди** настало домінування **crisis oriented model** соціального контролю, заснованої на менеджеріалістських засадах
- Перехід соціального контролю від юридичного до політичного дискурсу супроводжувався рядом **субполітичних проєктів**, які остаточно переключили «боротьбу зі злочинністю» та «повернення злочинців до суспільства» до **політичної сфери** («оцінка ризиків», «менеджмент ризиків», «відповідальність місцевих громад», «медіація», «ресторативна юстиція», «відновне правосуддя»)

В УКРАЇНІ ЗАПРОВАДЖУЄТЬСЯ
УНІФІКОВАНА ОЦІНКА РИЗИКІВ
ВЧИНЕННЯ ПОВТОРНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ
ПОВНОЛІТНІМИ ОСОБАМИ

PRAVO-JUSTICE

МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ, УКРАЇНА

Відбувся тренінг для працівників
пробації щодо уникнення та
виправлення помилок при
заповненні оцінки ризиків

«У кабаре глобалізації держава виконує стриптиз, і до кінця вистави на державі залишається лише мінімально необхідне – її **репресивні повноваження**.

Коли матеріальна база держави знищена, суверенітет і незалежність анульовані, політичний клас стертий з лиця землі, національна держава перетворюється просто на службу безпеки мегакорпорацій ...

Новим владикам світу нема сенсу управляти безпосередньо.

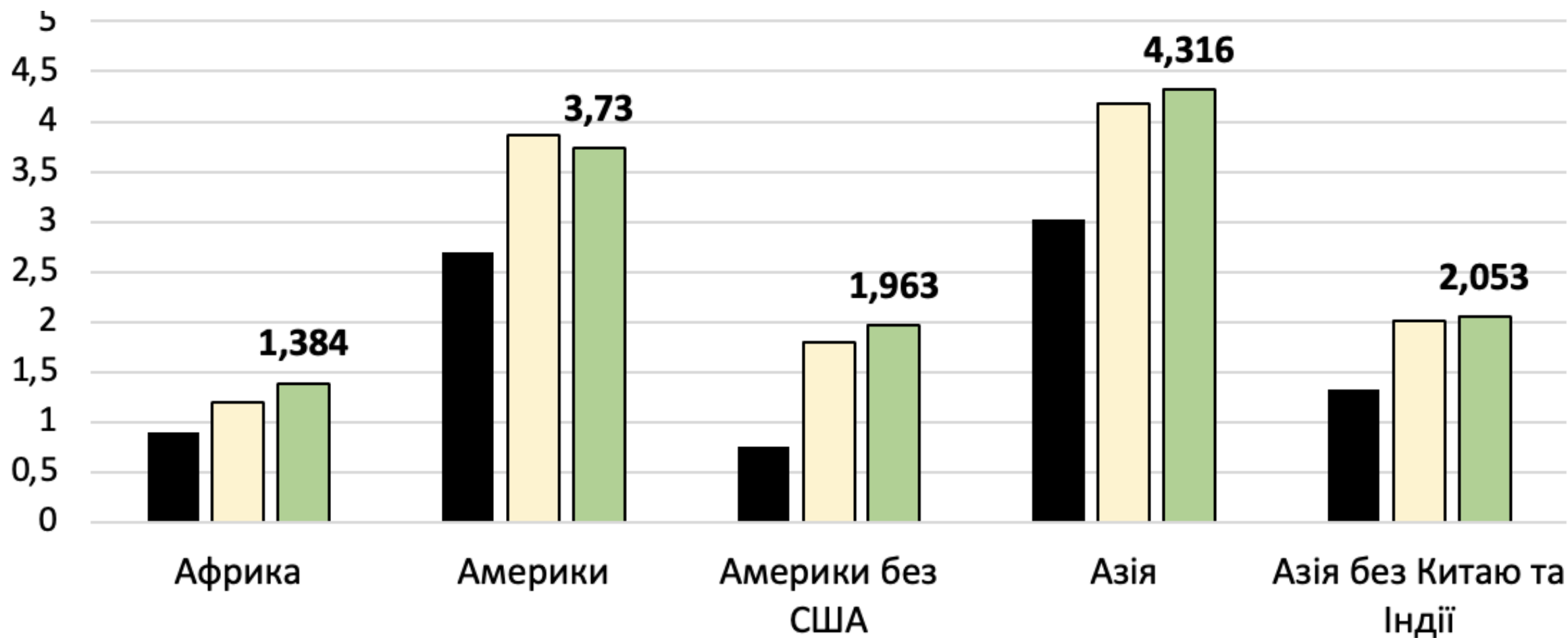
Адміністративні завдання вони покладають на національні уряди»

Бауман, З. (2004). Глобализация. Последствия для человека и общества. Москва. 188 с. С.20.

ТЕНДЕНЦІЇ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЮТЬ СИСТЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ ЗНАЧНОЇ БІЛЬШОСТІ СУЧАСНИХ КРАЇН

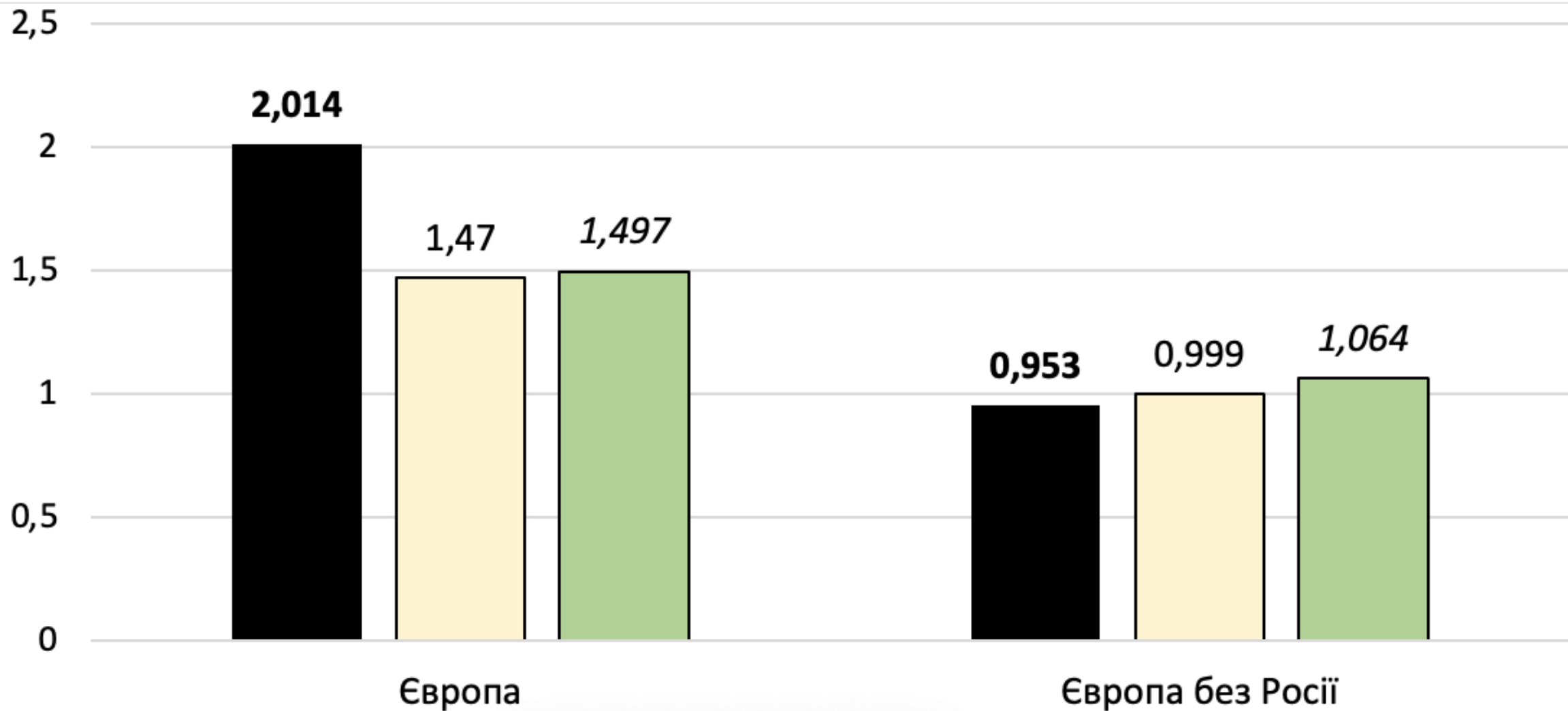
- Зростання в'язничного населення
- Перетворення пробації, медіації та відновного правосуддя на допоміжні приховані атрибути ув'язнення
- Подальша абстрактизація загальнопревентивної парадигми
- Колапс реабілітаційного ідеалу та, як наслідок, докорінний перегляд традиційних цілей соціального контролю
- Домінування позитивістських засад у розробці та реалізації пенальної політики
- Дедалі більші обсяги приватизації пенітенціарних систем

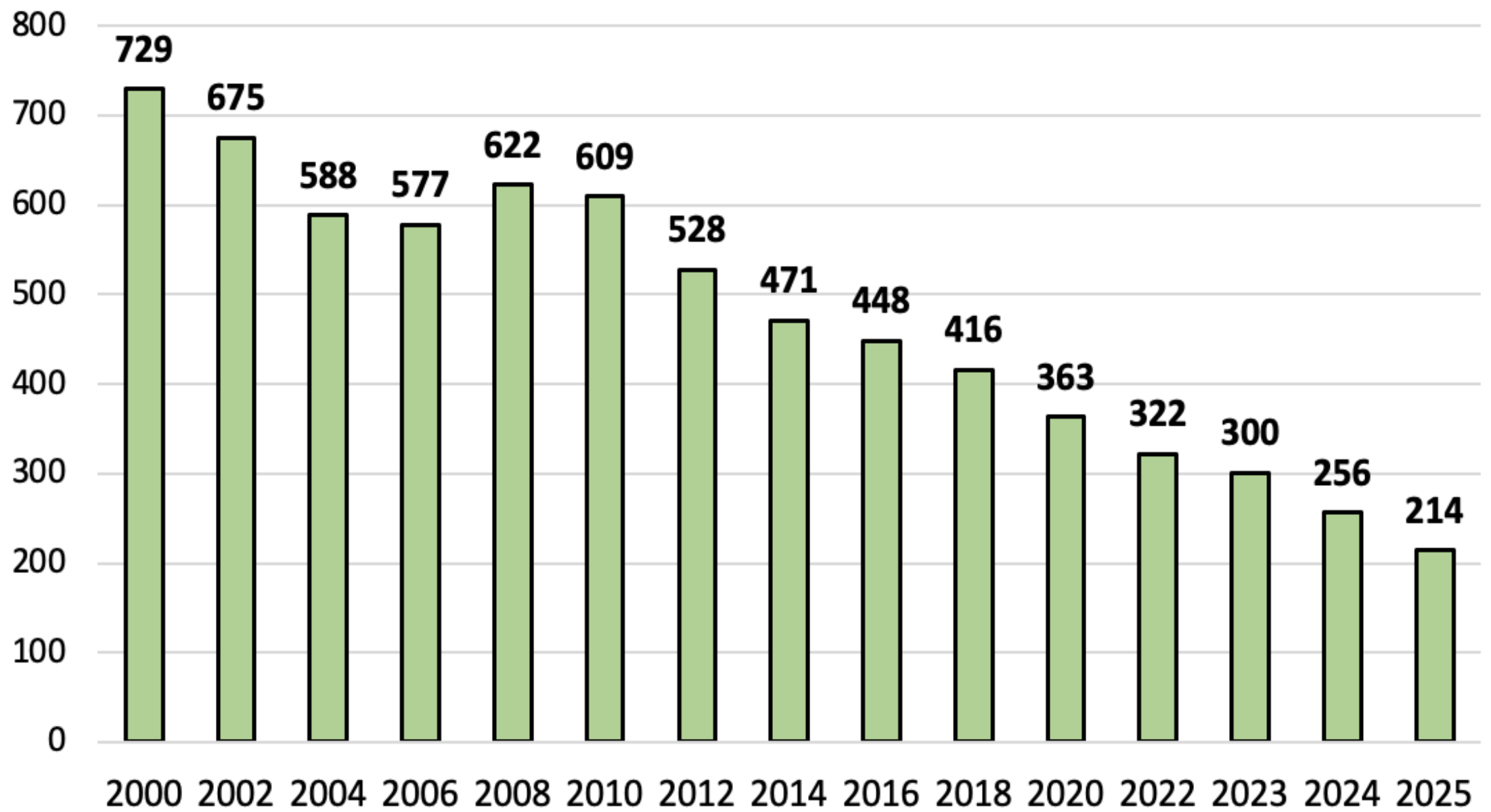
■ В'язничне населення (млн., 2000)

■ В'язничне населення (млн., жовтень 2021)

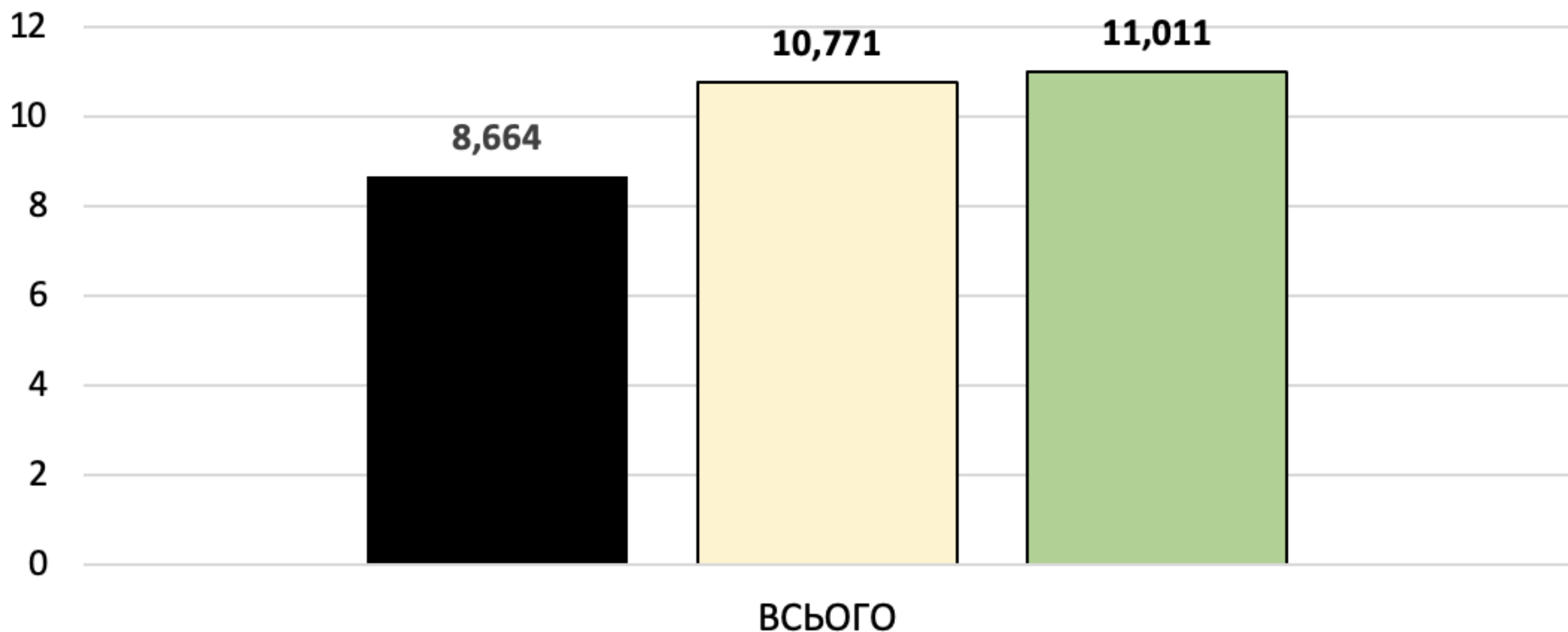
■ В'язничне населення (млн., квітень 2024)

- Horizontal (Category) Axis
- В'язничне населення (млн., 2000)
 - В'язничне населення (млн., жовтень 2021)
 - В'язничне населення (млн., квітень 2024)

■ Росія - Incarceration rate

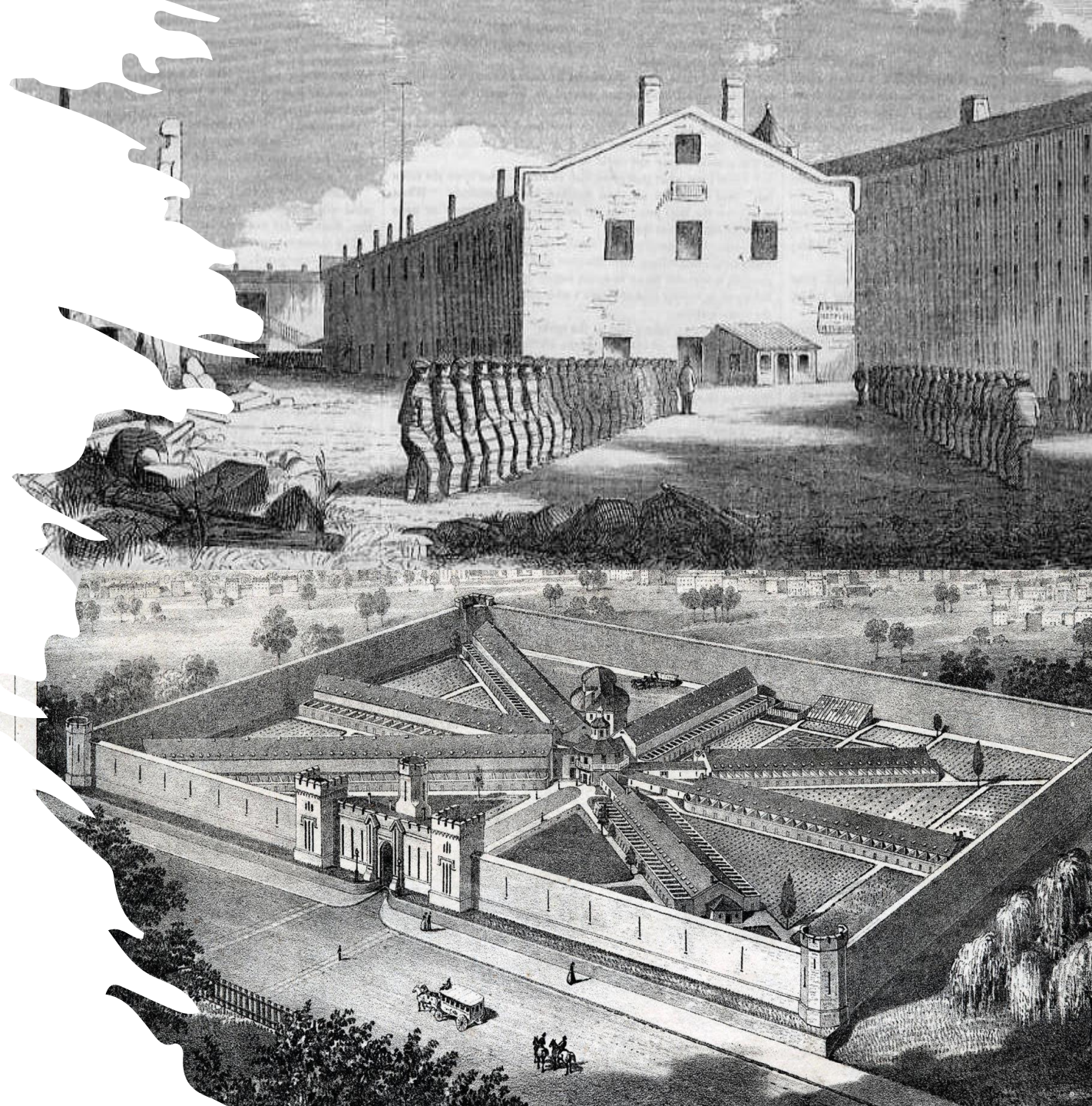
■ В'язничне населення (млн., 2000)

■ В'язничне населення (млн., жовтень 2021)

■ В'язничне населення (млн., квітень 2024)

‘ВИПРАВНА’ В’ЯЗНИЦЯ

- ІДЕАЛІСТИЧНА МОДЕЛЬ
- ОРГАНІЗАЦІЙНО-
ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ
- МОДЕЛЬ ПРИХОВАНОЇ
ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ

ІДЕАЛІСТИЧНА МОДЕЛЬ

- Рушійною силою, яка привела до появи сучасної в'язниці, був ідейний прогрес, розвиток ідеалів та науки
- Символ моделі – перемога гуманізму над варварським жорстоким правосуддям, перемога наукового знання над ірраціоналізмом й забобонами
- До цього покарання було засноване на помсті та жорстокості
- Після цього – на гуманізмі та науковому прогресі
- Саме цю мету має вирішувати **«виправна» в'язниця**, де **«виправлення»** одразу ж стало невід'ємною частиною **«ув'язнення»**
- В'язниця, яка накопить достатньо знань, технік, методів, кваліфікованого персоналу, «експертів» та матеріальних ресурсів, зможе нарешті вирішити проблему виправлення злочинців

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ

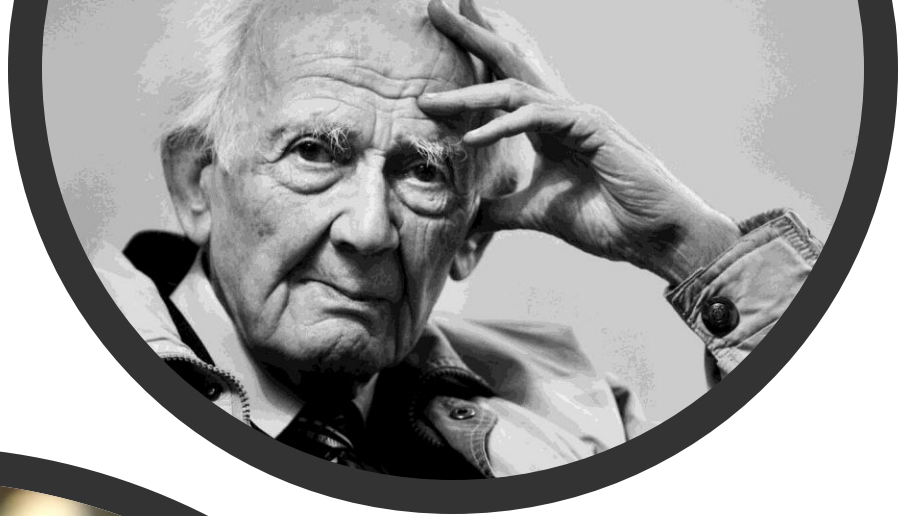
- Поява в'язниці аж ніяк **не була** обумовлена гуманізмом
- Йшлося лише про функціональні спроби вирішити певні проблеми суспільства шляхом ізоляції окремих представників суспільства у пристосованих для цього закритих закладах
- Виявилось, що **«виправна» в'язниця не виправляє**
- Більше того, виявилось, що **«виправна» в'язниця не може виправляти в принципі**
- Проте, незважаючи на критику, в'язниця ще більше укріпилася і як формальна агенція, і як важлива складова соціального контролю

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ

- **«Виправлення»** перестало бути невід'ємним атрибутом *начебто* «виправної» в'язниці, проте в'язниця аж ніяк не стала «відчувати» себе гірше від такої втрати
- «Виправна» в'язниця зберегла свою політичну та юридичну легітимність, незважаючи на втрату віри в її реабілітаційний потенціал
- В'язниця стала функціонувати **сама для себе**
- Функція ув'язнення стала реалізовуватися не заради виправлення, а заради самого ув'язнення. Ув'язнення стало **політично комфортним проєктом**, і суспільство вже перестало звертати увагу на те, що в'язниця та в'язничний персонал почав широко використовувати функцію ув'язнення для досягнення своїх цілей

МОДЕЛЬ ПРИХОВАНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ

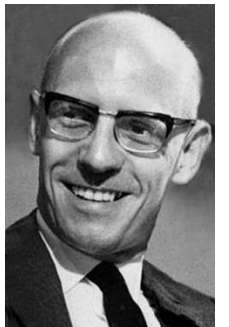

МОДЕЛЬ ПРИХОВАНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ

- Капіталізм вимагав дешевої робочої сили, яка могла масово «вирощуватися» у в'язниці та інших **дисциплінарних закладах** (школах, коледжах, майстернях, лікарнях, психіатричних закладах, госпіталях, казармах, військових таборах, заводах, фабриках), які у тій чи іншій формі **системно привчають людей до праці** в умовах індустріалізованого суспільства
- Водночас капіталізм суворо вимагав, щоб формально вільний новий робітничий клас і численні люмпени перебували під «парасолькою» проникливого **соціального контролю**

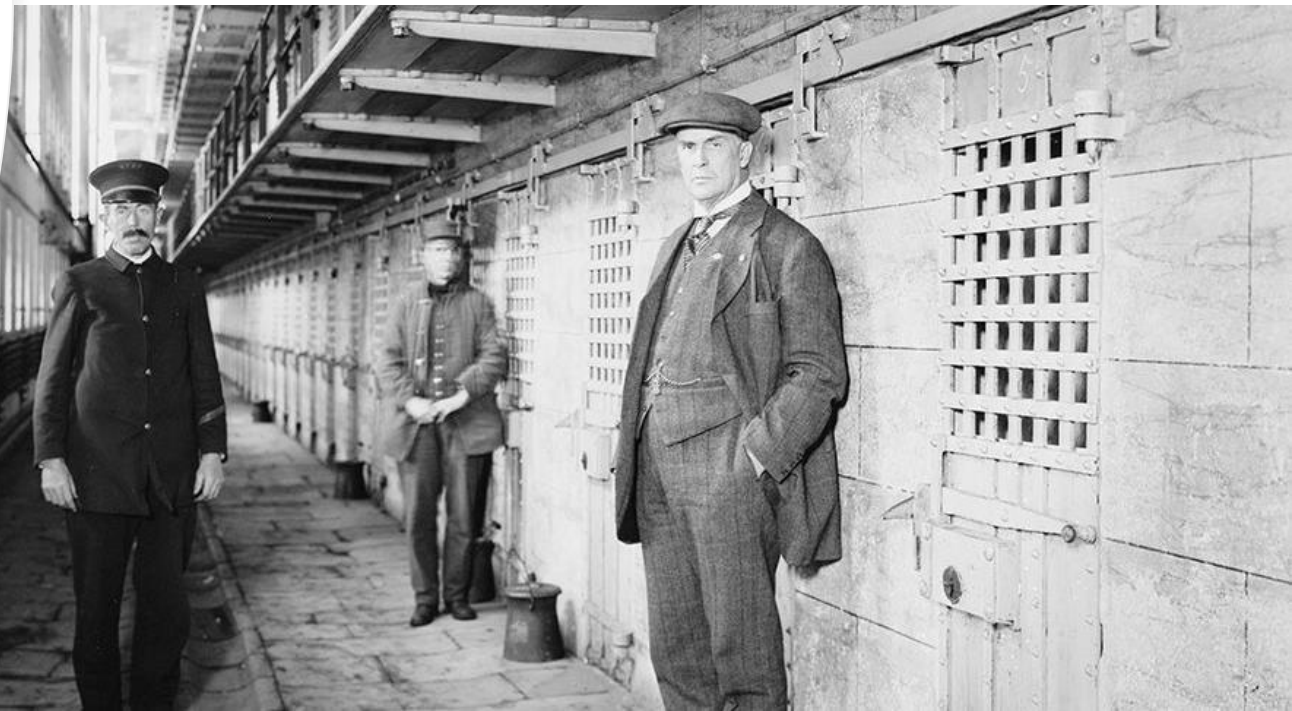
МОДЕЛЬ ПРИХОВАНОЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ

- У XIX столітті виникла потреба у масовій, організованій, сталій та контрольованій **дисципліні**
- «Необхідність працювати, бути точним та бути прихильником порядку мала бути перетворена на внутрішнє стремління до такої поведінки».
- Однією зі складових елементів такої дисципліни стали **тотальні інституції** у самому широкому розумінні цього слова
- «Дисципліна іноді вимагає відгородження, специфікації місця, відмінного від всіх інших й замкнутого в самому собі. Було велике «ув'язнення» бродяг і жебраків, були й інші, менш помітні, але підступні й дієві»

СТОЛІТТЯ ВЕЛИКОЇ ІНКАРЦЕРАЦІЇ

- **Злочинці** – у в'язницях та під всеосяжним адміністративним наглядом поліції
- **Психічнохворі** – у шпиталях
- **Рекрути і солдати** – у казармах
- **Робітники** – на фабриках і заводах
- **Діти** – у коледжах і школах

ВЕЛИКИЙ ПЛАН ІНКАРЦЕРАЦІЇ

- **Власність** має бути максимально захищена
- **Продукція** має максимально стандартизована
- **Молодь** має максимально ізольована для навчання навичкам заощадливості та успішності існування у капіталістичному суспільстві
- **Злочинці та інші небезпечні особи** мають бути піддані впливу тотальній дисципліни та нагляду за ширмою «виправлення»
- **Психічно хворі** мають перебувати від контролем під ширмою «лікування»

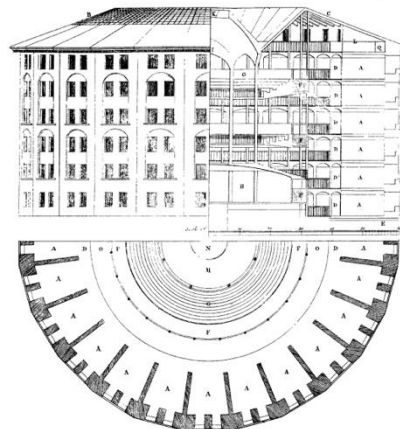
ДИСЦИПЛІНА

У новому карцерному суспільстві влада повинна **розтікатися** в найбільш економічно ефективний спосіб та **проникати** на максимальну глибину політичного тіла крізь найменші соціальні щілини, чому мав сприяти розгалужений дисциплінарний апарат, де в'язниця та усі її численні інституційні та неінституційні додатки (як відкриті, так і приховані) посіли одне з перших місць

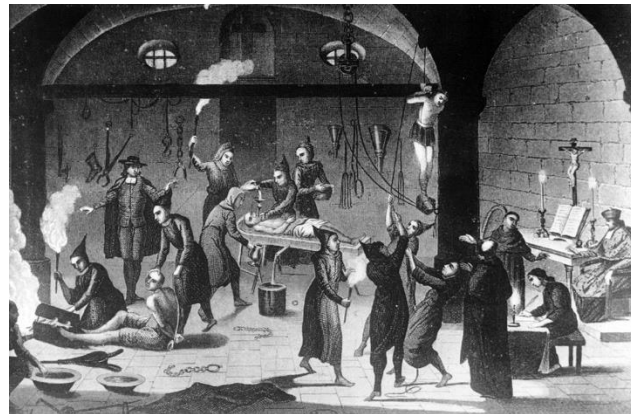
МОДУЛЯЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

- БІНАРНИЙ КОД ЗАКОННОСТІ
- МОДУЛЯЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ
- ПРИСТРІЙ БЕЗПЕКИ
- ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

БІНАРНИЙ КОД ЗАКОННОСТІ

- Елементарний закон кримінального права
- Сформульований як заборона **«не вкради»** або **«не вбий»**
- Супроводжувався традиційними як на той час покараннями у вигляді смертної кари, вигнання, тілесних покарань або штрафу
- Ця модуляція, дещо «розбавлена» певною кількістю видів страт та інших покарань, спрямованих переважно на тіло злочинця, характеризувала європейську пенальність до кінця XVIII століття

БІНАРНИЙ КОД ЗАКОННОСТІ

- **Театральність** червоною стрічкою проходить крізь першу модуляцію соціального контролю
- **Poena cullei**
- **«Livres de Jostice et de Plet» (1260):**
«Покарання в мішку з півнем, собакою та змією»
- Покарання застосовувалася у рідкісних випадках аж до XVIII століття

na Cullei 3/10

БІНАРНИЙ КОД ЗАКОННОСТІ

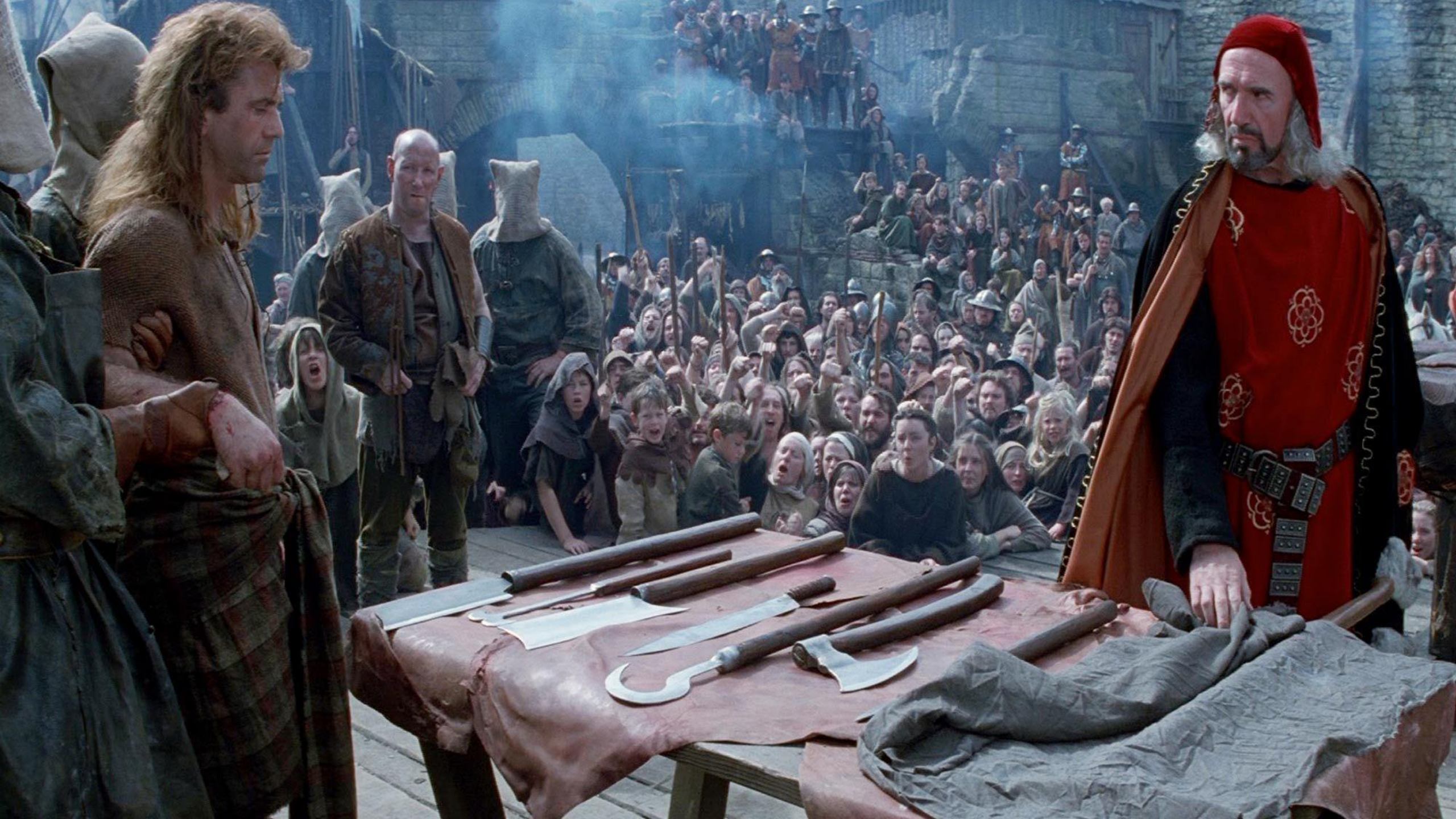
- **Томмазо Кампанелла, «Місто Сонця» (1602):**
- «Той, хто не виконав наказ, кидається на поживу диким звірам; при цьому йому вручається кийок, і, якщо він переможе оточуючих його левів і ведмедів, що майже неможливо, то отримує помилування»

БІНАРНИЙ КОД ЗАКОННОСТІ

- Перед початком катувань обвинувачений роздягається. Якщо це жінка, то вона роздягається надійними поважними жінками. Це робиться для того, щоб дослідити, чи не вшито в її вбрання якогось знаряддя відьом, як це ними часто чиниться за намовлянням біса, коли вони користуються членами тіла нехрещеного хлопчика.
- Доки знаряддя катування готуються до застосування, суддя від свого імені та від імені інших шанованих мужів і захисників віри знову пропонує обвинуваченій добровільно зізнатися. Якщо вона упирається, то її передають катам, які починають **процедуру** катування.
- На прохання будь-кого з присутніх катування на певний час припиняють, і обвинувачену знову переконують сказати правду. При цьому їй обіцяють, що вона не буде піддана смертній карі, якщо зізнається.
- Під час катувань їй ставлять запитання щодо тих проступків, за які її піддають тортурам. Спочатку ставлять запитання, що стосуються дрібніших проступків, адже відьми швидше зізнаються в них, ніж у тяжких злочинах. Допит під тортурами записується нотаріусом.

БІНАРНИЙ КОД ЗАКОННОСТІ

- «Наприкінці XVIII – на початку XIX ст. ст., незважаючи на окремі яскраві спалахи, похмуре каральне свято починає згасати»
- Публічна страта Робера-Франсуа Дам'єна
- 2 березня 1757 року

БІНАРНИЙ КОД ЗАКОННОСТІ

2-го березня 1757 року Дам'єна засудили до «публічного покаяння перед центральними воротами Паризького собору.

Його «повинні були привезти туди на возі, в одній сорочці, з палаючою свічкою вагою в два фунти в руках», потім «у тому ж возі доставити на Гревську площу і після роздирання розпеченими щипцями рук, стегон і литок підняти на споруджену там плаху, причому в правій руці він повинен тримати ніж, яким мав намір скоїти царевбивство; руку цю слід обпекти палаючою сіркою, а на місця, розірвані щипцями, плеснути вариво з рідкого свинцю, киплячої олії, смоли, розплавленого воску і розплавленої ж сірки, потім розірвати і розчленувати його тіло чотирма кіньми, тулуб і відірвані кінцівки піддати вогню, спалити дотла, а попіл розвіяти по вітру»

МОДУЛЯЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

- «КАРАЛЬНІ ПРАКТИКИ СТАЛИ «СТРИМАНИМИ»
- «Час великих «скандалів» в традиційному правосудді, час незліченних реформаторських проєктів. Час нової теорії закону та злочину, нового морального або політичного обґрунтування *права карати*. Час скасування старих приписів та зникнення старих кодексів. Час створення «сучасних» кодексів: Росія (1769), Пруссія (1780), Пенсильванія і Тоскана (1786), Австрія (1788), Франція (1791, 1808, 1810)»

МОДУЛЯЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

- Друга модуляція соціального контролю – це той самий «не вкради» та «не вбий», які формують відповідну систему контрольно-наглядових та пунітивних реакцій соціального контролю
- Проте ці покарання представлені не лише як одиночні акти, вони пов'язані із **прогностичними техніками**, які дозволяють заздалегідь, до того, як злочинець вчинив крадіжку, визначити, чи готовий він її вчинити
- З іншого боку, реакція на злочин буде вже представлена не з демонстративними каральними актами, проте з **ув'язненням**, яке позиціонує себе як **«виправне»**

ІНСТРУМЕНТИ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ МОДУЛЯЦІЇ

- **Ієрархічні спостереження**, або здатність чиновників спостерігати все, що ними контролюється, одним пильним поглядом
- **Здатність виносити «нормалізуючі вирок» та карати тих, хто порушує соціальні норми**. Так, людину можуть негативно оцінити і покарати в категоріях часу (за запізнення), діяльності (за неувважність) і поведінки (за неввічливість)
- **Використання досліджень** для спостереження за людьми і винесення щодо їх «нормалізуючих вироків»

МОДУЛЯЦІЯ ДИСЦИПЛІНИ

- Дисциплінарний механізм відтворює у собі якісно нового **девіанта**, який відчуває на собі, крім закону та судового рішення, цілий ряд медичних та психологічних **технік**, які створюють каркас процедур діагностики, класифікації та обробки
- У системі координат дисциплінарної модуляції соціального контролю девіант підпадає під дію серії процедур, спрямованих на його **трансформацію**, які сьогодні ми називаємо **«пенітенціарними техніками»**, які, в свою чергу, засновані на традиційних та добре знайомих нам в силу спадщини радянського науки **«засобів виправлення»** (режим, обов'язкова праця, освіта, моральне виховання)

ПРИСТРІЙ БЕЗПЕКИ

- **«ЯКІ ПОКАРАННЯ МИ ПОВИННІ ЗАСТОСОВУВАТИ?»**
- Це питання визначається вже не бажанням виправити, а необхідністю знайти відповідь, скільки ж його виконання **коштуватиме** для суспільства
- Головним для *безпекової модуляції* є те, що «реформація» злочинця не стоїть на порядку денному, хоча і за третьою модуляцією тягнеться шлейф *реабілітаційного ідеалізму*
- Питання стосовно того, чи не повернеться злочинець до злочинної діяльності після застосування кримінально-правових заходів, є актуальним не в силу можливості забезпечити реформацію (ресоціалізацію, реабілітацію, моральне відновлення) злочинця, а в силу **економічної вартості** таких зусиль для **«чесних платників податків»**
- Втілення соціально-контрольних практик завжди було політичною сферою, проте той рівень **політизації** соціального контролю, яким почала характеризуватися пенальність з початку 1970-х років, не йде в будь-яке порівняння з попередніми модуляціями

ПРИСТРІЙ БЕЗПЕКИ

Саме у межах безпекової модуляції було остаточно сформовано сучасну **економічну кримінологію**, яка поставила до того часу невідомі питання:

- Які середні показники злочинності?
- Коли змінюються ці показники?
- Скільки збитків спричиняє злочинність?
- Що є більш витратним: постійна боротьба зі злочинністю або разові акції?
- Коли злочинця заарештовано, то чи доцільно його карати?
- А скільки буде коштувати «чесним платникам податків» його покарання?
- А чи дійсно ми можемо взагалі виправити злочинця?
- А скільки це буде коштувати «чесним платникам податків»?
- Чи існує небезпека повернення злочинця до злочинної діяльності?

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

- Упродовж більш ніж двохсотрічного домінування класичної школи кара, загальна превенція та реабілітація оточували стверджуваний **раціоналізм злочинця**, на якому було побудовано **кримінальне право свободи**
- Ми маємо ситуацію, коли «убезпечення суспільства» створило умови для переходу до **кримінального права безпеки**
- Тому ХХІ століття об'єктивно вимагає продовження та розширення модулярної концепції Фуко та окреслення нової, **четвертої модуляції соціального контролю**, у межах якої не лише дискусія про реабілітаційну парадигму, але й про цілі кримінального покарання та інших заходів соціального контролю виглядає більш ніж архаїчно

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

- Вторгнення техніки, електроніки, невидимих засобів спостереження та цифрових мереж до суспільної свідомості та соціальних відносин не могло не відобразитися на сутності, формах та проявах соціального контролю, який дедалі більше набуває паноптичного характеру та примушує змінюватися над категорію свободи
- Головною особливістю модальності соціального контролю ХХІ століття є те, що соціально-контрольні практики сформовані в умовах **знищення їх публічних засад**
- Монополія на «*право карати*», яка донедавна належала державі, виявилася в руках **приватних акторів** з подальшою тенденцією до поглиблення цього феномен

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

- Три перших модуляції – як би формально або декларативно вони до цього не ставилися – мали за мету **зменшення злочинності** або **встановлення стабільного контролю над злочинністю**, причому неважливо за рахунок чого це відбувалося – за рахунок театральної жорстокості, спрямованої проти тіла злочинця, морально-релігійної реформації свідомості злочинця, його психолого-психіатричної реабілітації, його соціального включення або інших інструментів й механізмів
- Навіть ідея, що *«якщо ми не можемо нічого вдіяти зі злочинцем щодо зменшення рецидивного потенціалу його поведінки, ми повинні принаймні робити це максимально дешево»*, незважаючи на свій крайній прагматизм, все одно переслідувала те, що традиційно аналізується у категоріях соціально-орієнтованих ідеалів

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

- Модуляція соціального контролю Постмодерну пов'язана з **інкубаторським відтворенням злочинності**
- Те намагання «принаймні «щось» робити зі злочинцями», і, за можливості, «максимально дешево», якому «пристрій безпеки» з останніх сил намагався надати соціальне «обличчя», так і не змогло втримати рівновагу, похитнувшись у напрямку спрощеної тези про **«максимально дешево»**
- Раніше «злочинця» намагалися **знищити** (спочатку без лапок, потім – у лапках). Тілесні покарання спрямовувалися на тіло, дисциплінарні – на душу, безпекові – на свободу
- Проте усі каральні практики намагалися витіснити «злочинне» у силу небажаності дій злочинця та/або його особи як такої

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

- Сьогодні, навпаки, ми спостерігаємо тенденцію, яка вже набула системності та масовості, яка публічно проголошує:
«злочинець» вже не є маргіналом у соціальних відносинах
- Злочинець є **відверто бажаною персоною** для політиків
- Сучасні пенітенціарні системи – це вже *не*, користуючись термінологією Фуко, «досконалі та завершені заклади». За формою вони ще є такими, проте за змістом – це **інкубатори злочинності**, причому не в силу наявності вже відверто застарілого тавра «в'язничної субкультури» або «університетів кримінальності», а в силу **економічної корисності** для багатьох зацікавлених політичних акторів

МЕНЕДЖЕРИ РИЗИКІВ

- Аналіз трансформації модуляцій соціального контролю свідчить про тенденцію поступового ускладнення кожної наступної модуляцій соціального контролю, а відтак – ускладнення статусів **менеджерів** відповідних модуляцій
- Від середньовічного ката вимагалось бути високоякісним **експертом тіла та впливу на тіло**, мати відповідні навички та інструменти, які, до речі, коштували значні гроші.
- Друга модуляція соціального контролю вимагала **експертів з дисципліни**, що забезпечило масове відтворення релігійних місіонерів, психологів, психіатрів, лікарів, соціальних працівників.
- Для третьої модуляції соціального контролю це вже були **експерти з убезпечення**, де офіцери пробації та в'язничні офіцери стали «менеджерами ресурсів» і, нарешті, «менеджерами ризиків вчинення рецидивних злочинів та ризиків спричинення суттєвої шкоди».

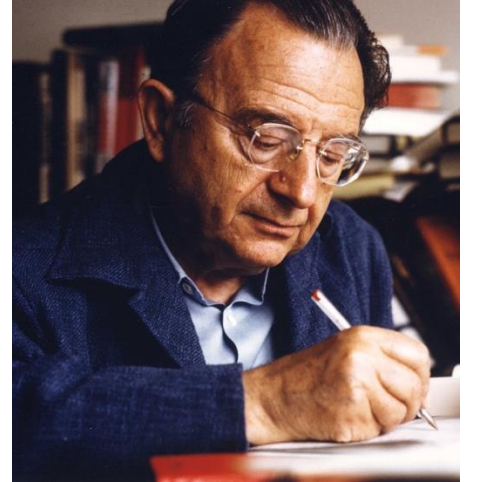
МЕНЕДЖМЕНЖЕРИ РИЗИКІВ

Психіатри, психологи та психоаналітики перетворюються на серйозну небезпеку для розвитку людини, а їх представники еволюціонують, становлячись жрецькими нової релігії задоволення, споживання та знеособлення, спеціалістами з маніпулювання, виразниками відстороненості

Фромм, Э. (2009). Здоровое общество. Москва: Аст. С.229.

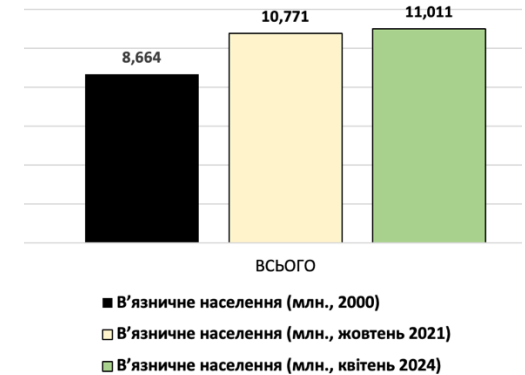
У другій половині ХХ століття соціальна політика щодо дітей стала суттєво залежати від «експертів», що призвело до усунення гегемонії сім'ї

McEvoy, K. (2003). The Penal Welfare Approach and the Critique of Rehabilitation. Unpublished lecture on punishment and social control. Belfast: The Queen's University of Belfast.

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

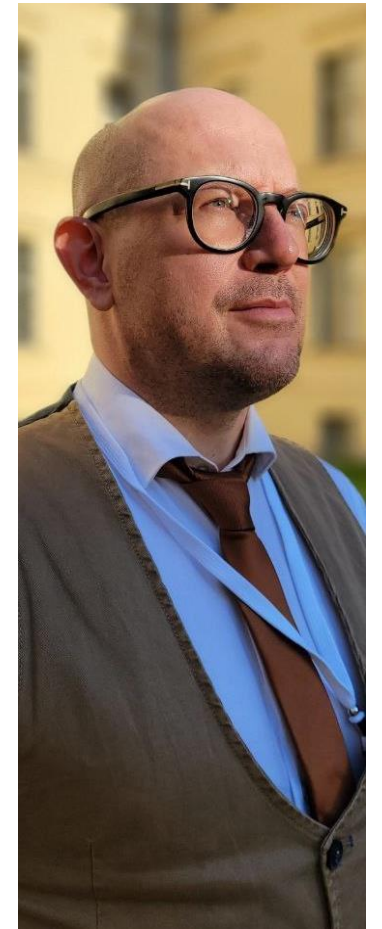
- Важливою є не лише трансформація ролі експерта, характерного для тієї чи іншої модуляції соціального контролю, а їх **необхідна кількість**, яка так чи інакше пов'язується з кількістю самих злочинців, а також – з їх характеристиками та статусами
- Масштабне збільшення кількості ув'язнених, зростання кількості транснаціональних в'язничних корпорацій та обсягів їх діяльності, а також відродження позитивістських концепцій **«небезпечного злочинця»**
- Політики та адміністратори систем кримінальної юстиції знову відкрито заговорили про **«статевих хижаків»** та **«небезпечних осіб»**

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

Якщо раніше йшлося лише про декілька категорій злочинців, то сьогодні їх класифікація розширена за рахунок великої кількості **проміжних станів**, причому кожна нова категорія наповнюється новими **«знаннями»** з боку нових **«експертів»**.

Замість єдиної групи **«злочинців»** з'явилися **«злочинці»**, **«девіанти»**, **«кривдники»**, **«педофіли»**, **«статеві хижаки»**, **«особи з підозрілою поведінкою»**, **«особи з ненормальною поведінкою»** та інші особи, визначення яких взагалі важко надати за допомогою класичного кримінального права, але яких почали згадувати в нормативно-правових актах сучасних країн, населення яких стало набагато більше перейматися питаннями **«убезпечення суспільства»**

Модуляція соціального контролю	Засіб оброблення простору	Держава
Бінарний код законності	Суверенітет	Держава юстиції
Дисциплінарний механізм	Дисциплінарність	Адміністративна держава
Пристрій безпеки	Безпека	Держава менеджменту
Паноптичний менеджмент ризиків	Безпека та ідеологічні «безпекові» атаки	Держава паноптичного просторово-віртуального менеджменту ризиків

ПАНОПТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ РИЗИКІВ

- Четверта модуляцію соціального контролю
- Для четвертої модуляції ми можемо говорити про **експертів з контрольованого та економічно вигідного відтворення девіантності та злочинності**, які, в свою чергу, набули ознак **товару** з відповідними характеристиками та якостями

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ

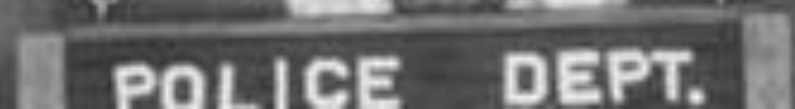
- **Початок ХХ століття – кінець 1950-х років: «Прогресивна Ера»**
- Оптимізм щодо можливостей реабілітації злочинців, що, серед всього іншого, обумовило стрімке розповсюдження альтернативних санкцій
- **«Експансія пробації», «розбудова імперії пробації», «рух за обмеження використання ув'язнення»**
- **1950-1952:** Активна діяльність ООН щодо розповсюдження у світі досвіду діяльності служб пробації
- **Кінець 1950-х років:** Містична віра в можливості реабілітаційних зусиль (переважно, з медичним «забарвленням») досягла свого апогею
- До 1970-х років реабілітація продовжувала сприйматися як традиційно легітимна мета виправного впливу на злочинців, проте вже у 1970-х роках мав місце початок колапсу реабілітаційної парадигми, що набуло особливо гострої форми у 1980-х роках

РЕСОЦІАЛІЗАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ

- «Відступ від реабілітації», «занепад реабілітаційного ідеалу» та остаточний «занепад терапевтичної імперії».
- Драматичне порушення балансу між покаранням та соціальною роботою, на що суттєвим чином вплинуло зростання в'язничного населення та показників рецидивної злочинності.
- **Перша половина 1970-х років: Початок занепаду реабілітації.**
- Реабілітаційний ідеал був замінений на парадигму **не-ресоціалізації**, яка, в свою чергу, поступилася місцем більш оптимістичному підходу.
- Реабілітаційний **мега-оптимізм** пройшов крізь **над-песимізм** до **більш реалістичної оцінки результативності реабілітаційних заходів**, яка базується на **мета-аналізі**

РОБЕРТ МАРТИНСОН
«НІЩО НЕ СПРАЦЬОВУЄ»

ОСВІТА

- Чи правда, що виправний заклад, який готує ув'язнених до життя у вільному суспільстві шляхом надання їм освіти та професійної підготовки, виявиться більш успішним, ніж в'язниця, яка функціонує лише з метою ізоляції злочинців?
- **Ми дійсно знаємо, що освіта і розвиток певних якостей злочинців не знижують рівень рецидивізму**

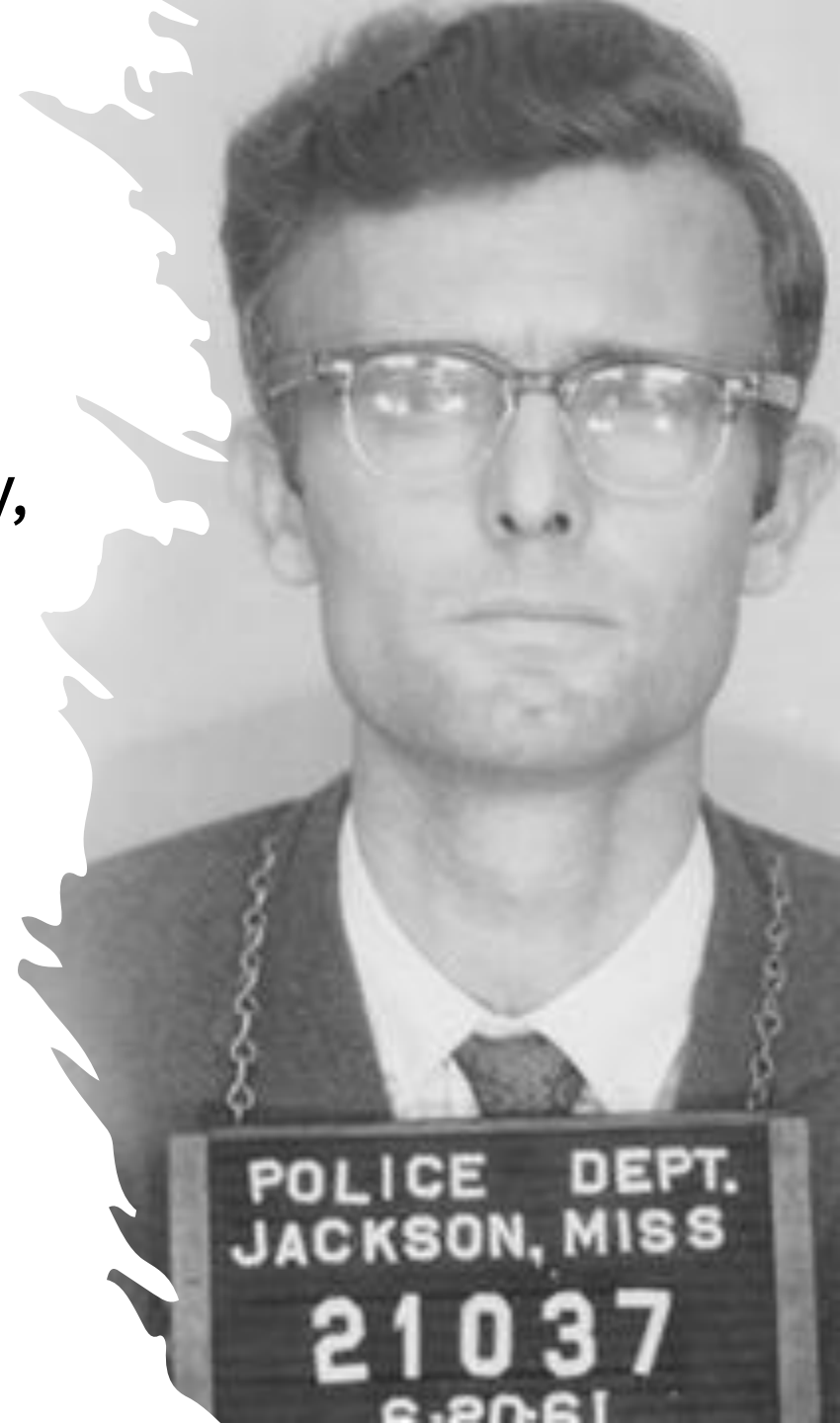
ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХІАТРІЯ

- Індивідуальна терапія не допомагає знизити рецидивізм. Те ж саме стосується і групової терапії
- З іншого боку, Мартінсон наголошував, що групові тренінги мають більший реабілітаційний потенціал, аніж індивідуальне психологічне консультування, яке, за визначенням Мартінсона, *«провалилося»*

ІНСТИТУЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

- Може причина невдачі реабілітаційних програм психолого-психіатричного спрямування полягала не в них, але в тому, що інституційне середовище є настільки нездоровим за своєю природою, що нівелює будь-які реабілітаційні зусилля?
- **Цілком можливо, що реабілітаційні програми є результативними, але інституційне середовище не дає змоги продемонструвати це**

МЕДИЧНІ ПРОГРАМИ

- Наступний висновок Мартінсона був відображенням **медичної моделі** реабілітації злочинців, яка домінувала у західній пенології упродовж 1930 – 1960 років та відзначався максимальною лаконічністю:
- **Медичні програми не є результативними**

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ ПОКАРАННЯ

- Використання менш або більш тривалих строків покарання або переведення засуджених в установи з більш або менш суворим режимом не створює умов для зниження рецидиву. Те ж саме стосувалося питання умовно-дострокового звільнення
- З іншого боку, окремі дослідження, проаналізовані Мартінсоном, вказували, що рівень рецидивізму в установах з більш суворими умовами тримання є вищим за рівень рецидивізму в установах з полегшеними умовами

АЛЬТЕРНАТИВНІ ПОКАРАННЯ ТА ПРОБАЦІЯ

- Якщо умови пенітенціарного середовища так негативно впливають на успіх реабілітації, то краще було б виправляти злочинців в умовах вільного суспільства?
- Проте і в даному випадку ми не можемо знайти доказів успіху реабілітації.
- Це також стосується діяльності служб пробації та паролів»
- Хоча пробація не отримує блискучої перемоги над в'язницею, вона принаймні *не робить злочинців гіршими, як в'язниця*, і саме у цьому полягає її цінність

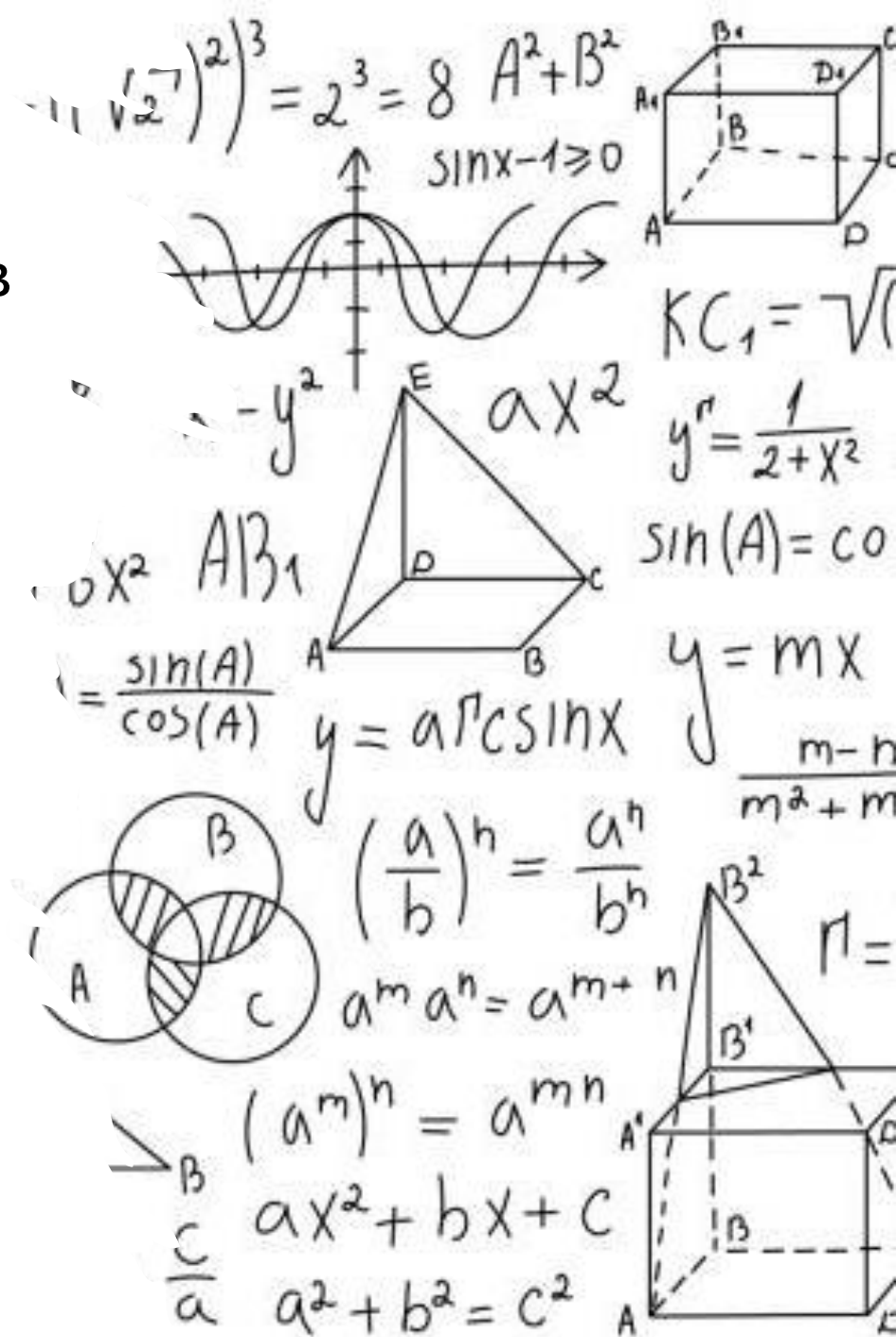
ВИСНОВКИ

- Невже усі дослідження надають нам право зробити категоричний висновок, що ніщо не працює, що ми не маємо ані найменшого поняття про реабілітацію правопорушників та скорочення рецидиву? І якщо так, то що нам робити?
- **«Проаналізувавши більше 200 досліджень, які охоплювали вивчення поведінки сотень та тисяч осіб, я вимушений, на жаль, констатувати, що ми маємо дуже мало підстав говорити про будь-які дієві шляхи зниження рецидивізму за допомогою реабілітації».**

ВИСНОВКИ

- Не можна не відзначити окремих прикладів реального успіху або часткового успіху реабілітаційних зусиль
- Проте ізольованість цих зусиль та їх поодинокість не надає підстав говорити про успіх того чи іншого методу в цілому
- **«Деякі виправні програми мають суттєвий ефект на рецидивізм»**
- **ДЕЯКІ РЕЧІ СПРАЦЬОВУЮТЬ. ЩОДО ДЕЯКИХ ЛЮДЕЙ. ІНКОЛИ. ЗА ДЕЯКИХ ОБСТАВИН**

■ **Williams v. State of New York (1949):**

- Віднині не відплата за вчинений злочин (**retribution**) є домінуючою метою кримінального закону. Реформація (**reformation**) та реабілітація (**rehabilitation**) злочинців стали важливими цілями кримінального правосуддя.

■ **Mistretta v. United States (1989):**

- Реабілітація має бути виключена з переліку факторів, які мають бути взяті до серйозної уваги при винесенні вироків. Покарання повинне мати цілі помсти, залякування, виховання та фізичного унеможливлення вчинення нових злочинів. Настав час більш ретельно поглянути на реабілітацію як на вагомую пенологічну теорію через недосяжність зазначеної цілі в усіх випадках. Реабілітація є застарілою моделлю для винесення вироків.

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

У своїй судовій практиці щодо прав ув'язнених Суд робить особливий акцент на принципі *реабілітації*, тобто реінтеграції засудженого до суспільства

- *James, Wells and Lee v. the United Kingdom*, §209
- *Dickson v. the United Kingdom* [GC], §28
- *Murray v. the Netherlands* [GC], §100
- *Mastromatteo v. Italy* [GC], §72

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

**Водночас кара (відплата)
залишається однією з цілей
позбавлення волі**

- *James, Wells and Lee v. the United Kingdom*, §209
- *Dickson v. the United Kingdom* [GC], §28
- *Murray v. the Netherlands* [GC], §100
- *Mastromatteo v. Italy* [GC], §72

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

**Так само основними функціями
ув'язнення є захист суспільства, у
тому числі шляхом унеможливлення
вчинення повторних злочинів**

- *James, Wells and Lee v. the United Kingdom*, §209
- *Dickson v. the United Kingdom* [GC], §28
- *Murray v. the Netherlands* [GC], §100
- *Mastromatteo v. Italy* [GC], §72

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Водночас Суд визнає легітимною політику прогресивної соціальної реінтеграції засуджених.

Суд визнає цінність тимчасового звільнення, що дозволяє соціальну реінтеграцію злочинців, навіть коли вони були засуджені за насильницькі злочини

- *James, Wells and Lee v. the United Kingdom*, §209
- *Dickson v. the United Kingdom* [GC], §28
- *Murray v. the Netherlands* [GC], §100
- *Mastromatteo v. Italy* [GC], §72

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

У справах, які стосуються позбавлення волі на невизначений строк для цілей захисту суспільства, реальна можливість реабілітації є необхідним елементом будь-якої частини ув'язнення, яка має бути виправдана виключно посиленням на захист суспільства

- *James, Wells and Lee v. the United Kingdom, §209*

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Кримінологи посилаються на різноманітні функції, які традиційно очікуються від покарання, включаючи відплату, запобігання, захист суспільства та реабілітацію.

Однак останніми роками спостерігається тенденція приділяти більшу увагу реабілітації

- *Dickson v. the United Kingdom [GC], §28*

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

**У той час як реабілітація була
визнана засобом запобігання
рецидивізму, останнім часом і більш
позитивно вона представляє радше
ідею ресоціалізації через реалізацію
особистої відповідальності**

- *Dickson v. the United Kingdom [GC], §28*

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Ця мета підкріплюється розвитком принципу прогресування: під час відбування покарання ув'язнений повинен поступово просуватися крізь пенітенціарну систему, таким чином переходячи від перших днів відбування покарання, коли наголос може бути зроблений на карі та відплаті, до останніх етапів, коли наголос повинен бути зроблений на підготовці до звільнення

- *Dickson v. the United Kingdom [GC], §28*

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Ув'язнений не може бути позбавлений свободи, якщо немає законних пенологічних підстав для ув'язнення, які включають *кару, залякування, захист суспільства та реабілітацію*

Однією з важливих функцій тюремного ув'язнення є *захист суспільства*, наприклад, шляхом запобігання повторному вчиненню злочину злочинцем і, таким чином, завданню подальшої шкоди. Водночас Суд визнає законну мету *політики поступової соціальної реінтеграції засуджених*

- *Murray v. the Netherlands [GC], §100*
- *Mastromatteo v. Italy [GC], §72*

МЕТА КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ

Політика європейських країн щодо обрання покарань наразі акцентує увагу на реабілітаційній меті позбавлення волі, навіть у випадку засуджених до довічного позбавлення волі

- *Petukhov v. Ukraine (Nº 2), §181*

БАНДИ У СПОЛУЧЕНИХ ШТАТАХ

- Станом на 2007 рік у США діяло щонайменше 30 тис. банд, які об'єднували понад 800 тис. членів. У цей період латиноамериканці становили 47% усіх членів банд, афроамериканці – 31%, білі – 13%, азіати – 6%
- Станом на 2009 рік вже понад 900 тис. членів банд проживали у межах місцевих громад по всій країні, а понад 147 тис. перебували у в'язницях
- Американські дослідники вважають, що станом на сьогодні близько 15 % американських ув'язнених пов'язані з бандами; набагато більша частина ув'язнених підтримує зв'язки з в'язничними бандами через численні інституційні обмеження

ПЕНОЛОГІЧНИЙ ПЕСИМІЗМ ЯК ОЗНАКА ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ХХІ ст.

- Дослідження сучасної пенітенціарної політики вимагає звільнення цієї сфери від абстрактних та формалізованих методів, від того, що ми можемо визначити як **пенологічний над-оптимізм**
- Сучасна юридична наука помістила себе у замкнуте коло **формального мислення**, де відверто романтичні **пенологічні гіпотези** сприймаються як **аксіоми**
- Створюються шаблонні формально-юридичні дослідження: **1)** цілі покарання, затверджені в кримінальному законі, *не можуть не* досягатися; **2)** цілі покарання, встановлені законом, *не можуть не* бути із самого початку визначені некоректно або навіть невірно
- Подібний **пенологічний над-оптимізм** стосується усіх без винятку цілей покарання (кари, загальної та спеціальної превенції)
- Проте більш за все ця науково-юридична оптимістична фантастика «виливається» на мету **реабілітації злочинців** (незалежно від того, як ця мета сформульована у кримінальному та в'язничному законодавстві)

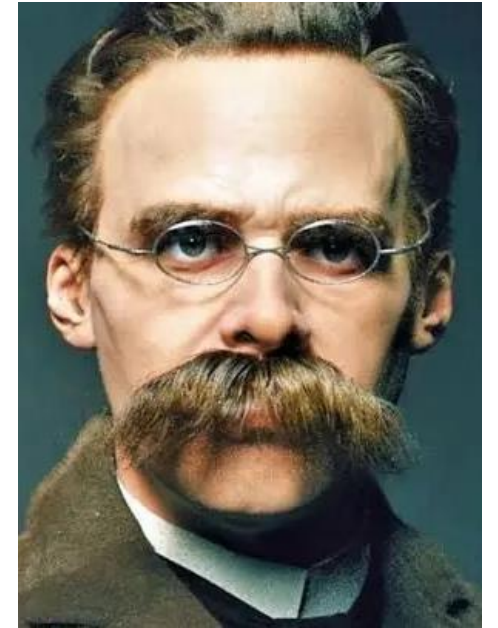
ПЕНОЛОГІЧНИЙ ПЕСИМІЗМ ЯК ОЗНАКА ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ХХІ ст.

Запровадження нових реабілітаційних **технік** (хоч їх новизна викликає сумнів), умовно новаторські **проєкти** на кшталт медіації або відновного правосуддя, широке запровадження вельми яскравого **бренду пробації** з максимальним (навіть агресивним) соціальним рекламуванням – все це **поки що** забезпечує перебування на поверхні євроцентристського пенологічного моря **традиційних цілей покарання** (кара, загальна превенція, спеціальна превенція, виправлення), «виплеканих» в рамках класичної школи кримінального права

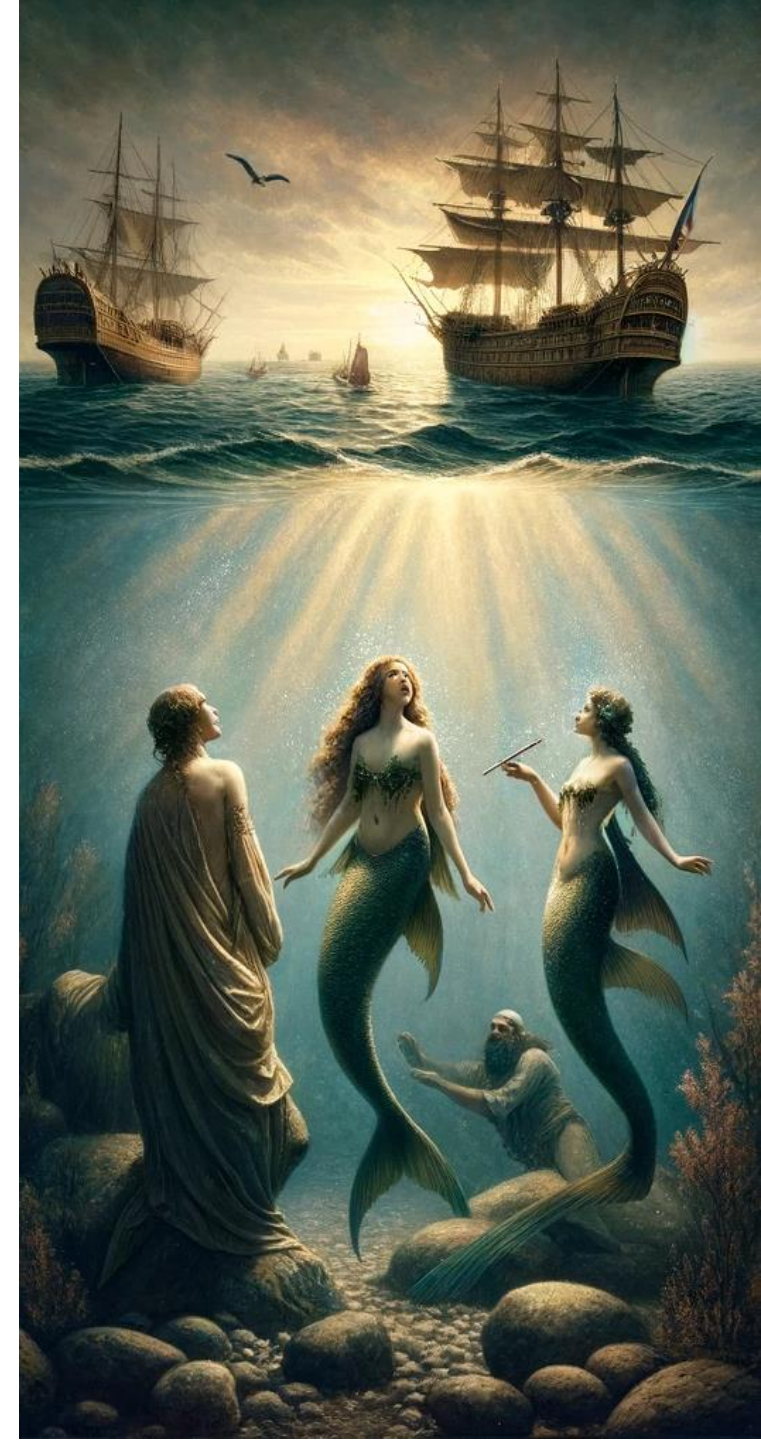
ПЕНОЛОГІЧНИЙ ПЕСИМІЗМ ЯК ОЗНАКА ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ХХІ ст.

- *«Будь-яка виключно моральна система цінностей призводить до нігілізму»*
- Класична школа кримінального права була **виключно моральною системою**
- Тривала спроба розмірковувати про мораль у кримінальному праві, не підпадаючи під дію її чар, не довіряючи підступності її красивих знаків та символів, не була вдалою та успішною для європейської пенальності

ПЕНОЛОГІЧНИЙ ПЕСИМІЗМ ЯК ОЗНАКА ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ХХІ ст.

- **Класична мораль** зіграла з європейською пенальністю те ж саме, що робили сирени з мореплавцями в античній міфології
- Свого часу європейська пенальність була зачарована солодким співом класичної моральності, наслідки чого вона сьогодні з величезним напруженням намагається пересилити, зустрівшись віч-на-віч з жорстоким прагматизмом пенальності Постмодерну

ПЕНОЛОГІЧНИЙ ПЕСИМІЗМ ЯК ОЗНАКА ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ХХІ ст.

- Європейська пенальна культура епохи Постмодерну є **глибоко нігілістичною**
- **Мораль класики** випарилася або майже випарилася, проте саме ця мораль забезпечувала її доволі яскраву життєздатність упродовж більш ніж двох з половиною століть
- Те, що упродовж понад двох з половиною століть служило двигуном європейської пенальності, базувалося на культурі, у центрі якої перебувала людина як **раціональна істота**, людина, яка вільно робить **раціональний вибір** (за винятками, коли спалахи біологічного позитивізму та медичної реабілітації освітлювали європейський пенальний ландшафт)
- Тому, аналізуючи трансформацію європейської пенальності, можна відчувати ту **напругу**, що характеризує класичні теорії соціального контролю, які дедалі більше віддаляються від прагматичності та раціональності дисципліно-безпекових практик доби Постмодерну

ПЕНОЛОГІЧНИЙ ПЕСИМІЗМ ЯК ОЗНАКА ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ XXI ст.

- Не «гуманізація», а ледве прикритий «гуманізацією» **прагматизм** примусив європейські країни створити те, що сьогодні називається «пенітенціарною системою»
- **«Виправне» ув'язнення** з'явилося тому, що капіталізм відчув гострий брак **дисциплінованих суб'єктів** та потребу у наявності розвинутої системи контролю за цими дисциплінованими суб'єктами (а тим більше – за суб'єктами недисциплінованими), а відтак – і «фабрик» з відтворення такої дисципліни та механізмів збору й накопичення відповідної інформації
- Домінування **пенологічного над-оптимізму** та яскравих пенологічних концепцій, які так і не стали аксіоматичними, наразі спричиняє негативний вплив на дослідження сутності сучасного соціального контролю та створює небезпеку як для свободи, так і для **дійсного** захисту суспільства (особливо у сфері формування та реалізації пенітенціарної політики)

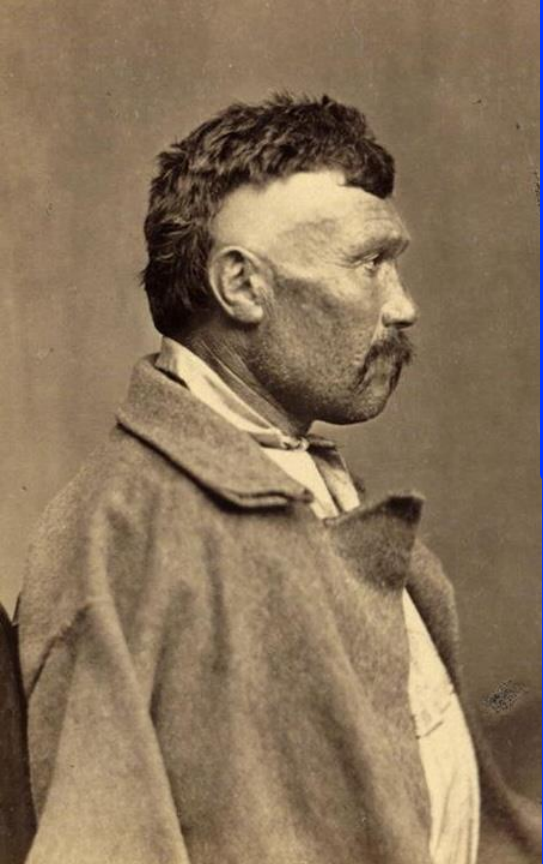

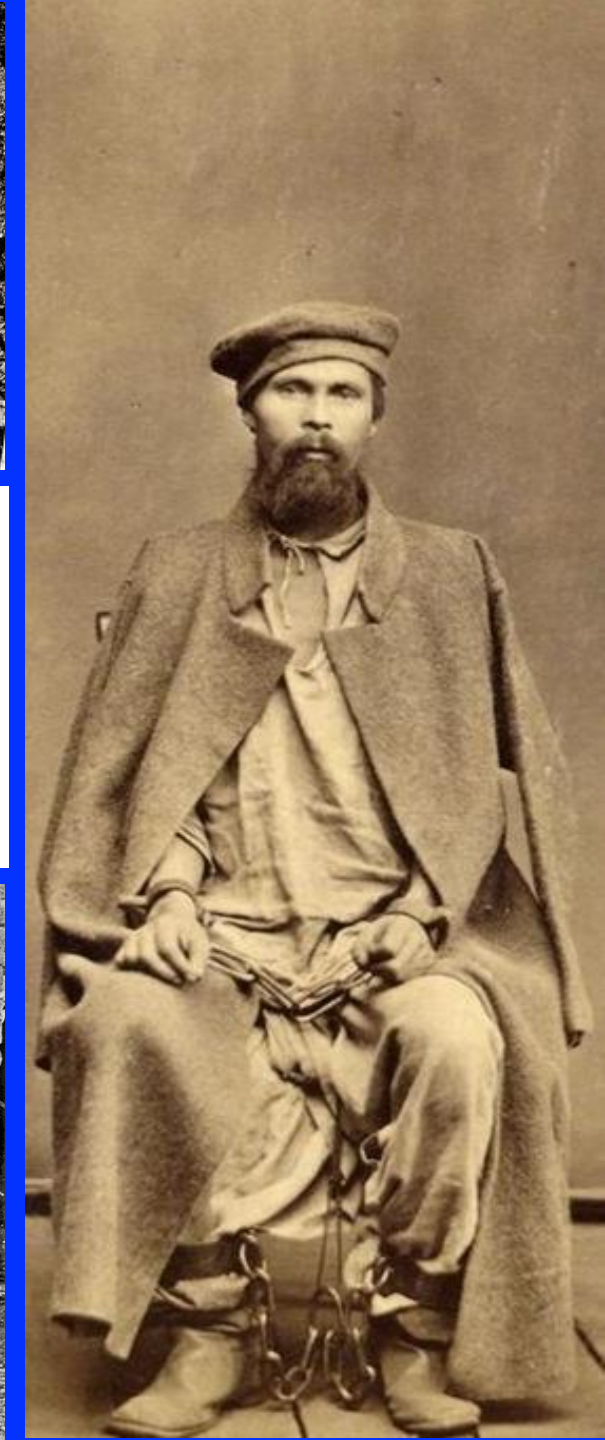
- Ми можемо спостерігати дедалі більше випаровування віри у **традиційне кримінальне правосуддя** з його класичними **«цільми»**, яке не здатне адаптуватися до умов сучасного світу
- Необхідно зробити крок, спрямований на модернізацію кримінального права та пенітенціарної науки
- Питання полягає, які саме нові концепції та ідеї можуть їх врятувати

AN
E S S A Y
ON
C R I M E S
AND
P U N I S H M E N T S,
TRANSLATED FROM THE ITALIAN;
WITH A
C O M M E N T A R Y,
ATTRIBUTED TO
Monf. De VOLTAIRE,
TRANSLATED FROM THE FRENCH.
THE FOURTH EDITION.
*In rebus quibuscumque difficilius non expectandum,
ut quis simul, & ferat, & metat, sed præparatione opus
est, ut per gradus maturecant.*
BACON.
L O N D O N :
Printed for F. NEWBURY, at the Corner of
St. Paul's Church-Yard.
MDCCLXXV.

НЕФОРМАЛЬНІ В'ЯЗНИЧНІ ІЄРАРХІЇ

НЕФОРМАЛЬНІ ІЄРАРХІЇ

- **Квітень 2025 року**
- Президент ЄКЗК представив заступникам міністрів Ради Європи новий стандарт щодо неформальних ієрархій у в'язницях
- Комітет повторно закликав європейські держави покласти край неформальним ієрархіям у в'язницях

CPT

European Committee for the
Prevention of Torture

34th GENERAL REPORT

Activities 2024

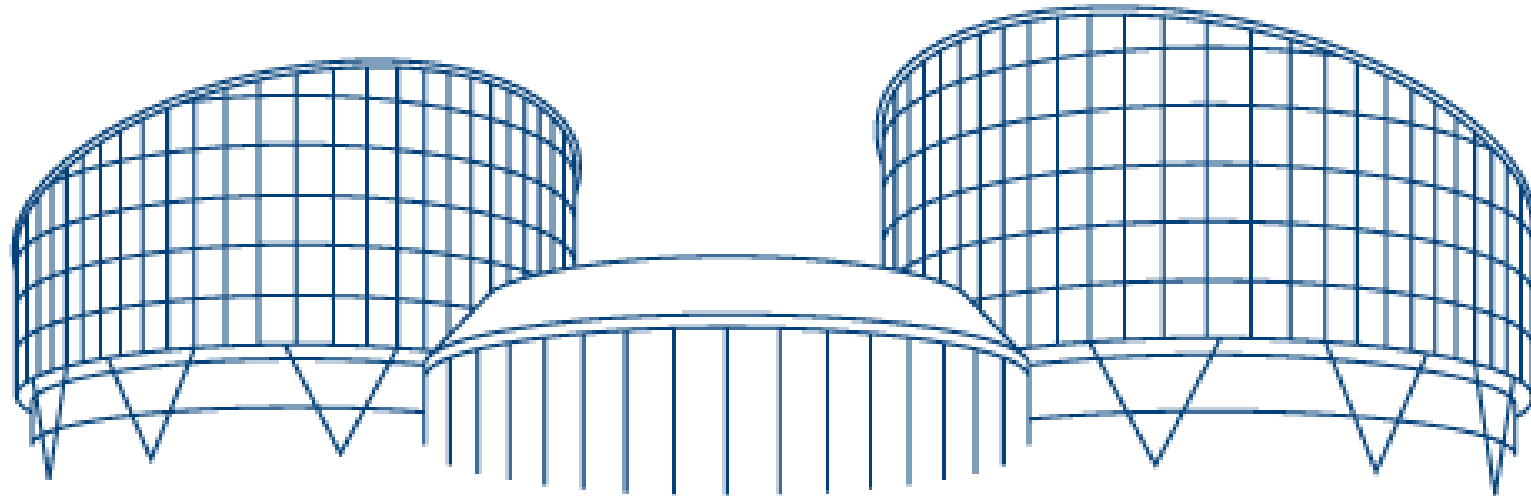

CPT

EUROPEAN COMMITTEE FOR THE PREVENTION
OF TORTURE AND INHUMAN OR DEGRADING
TREATMENT OR PUNISHMENT

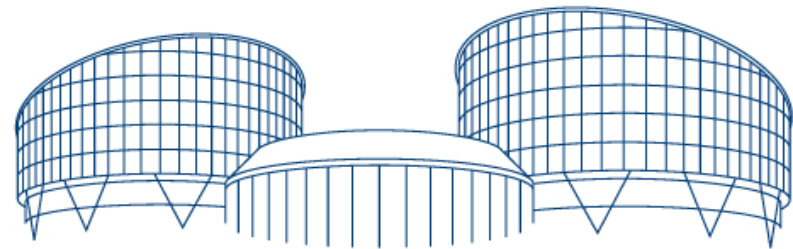
THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Три рішення Європейського суду з прав людини мають особливе значення для обговорення неформальної ієрархії ув'язнених у пострадянських країнах.

- **S.P. and Others v. Russia**
- **D. v. Latvia**
- **Ashlarba v. Georgia**

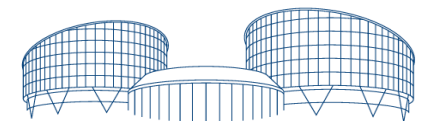

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

■ S.P. AND OTHERS V. RUSSIA:

- Заявники зазнали принизливого поводження та фізичного насильства внаслідок того, що були **«ізгоями» серед ув'язнених**
- Заявники були ізольовані як соціально, так і фізично: вони мали окремі ліжка, столи, столові прибори з отворами, різні години відвідування туалету та телевізійної кімнати, їжу нижчої якості та обмежений доступ до ліків
- Усі заявники без винятку були змушені виконувати **«брудну роботу»**, таку як прибирання туалетів, душових кімнат
- Ізоляція та робота, яку вони були змушені виконувати, забезпечувалися фізичним насильством та погрозами насильства, а щодо деяких заявників – навіть сексуальним насильством

- Дослідження задокументували **ієрархну систему**, існування «**ізольованих**» **ув'язнених** та поводження з ними як **поширену практику** в російських в'язницях, яка існувала упродовж десятиліть і зачіпала значну кількість ув'язнених
- **НЕФОРМАЛЬНА ІЄРАРХІЯ БУЛА УСТАЛЕНИМ ЕЛЕМЕНТОМ РОСІЙСЬКИХ В'ЯЗНИЦЬ**
- Національні органи влади були обізнані про існування неформальної ієрархії
- Хоча не всі заявники зазнавали фізичного насильства у зв'язку зі своїм статусом «ізгоїв», деякі з них все ж зазнали фізичних нападів, а інший був змушений надавати сексуальні послуги члену «**кримінальної еліти**»

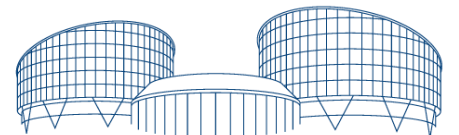
- Відокремлення «ізоїв» від інших ув'язнених відбувалося на **фізичному** та **символічному** рівнях
- Їм виділяли найменш комфортні місця в спальному приміщенні та їдальні та забороняли користуватися іншими приміщеннями під загрозою покарання
- Їхній доступ до ресурсів в'язниці, включаючи душеві та медичну допомогу, був обмежений або виключений; вони могли користуватися лише тим, що залишалося від інших груп ув'язнених
- Їм також заборонялося наближатися до інших в'язнів, не кажучи вже про дотик, через ризик, що ця людина стане **«зараженою»**.
- Відмова в людському контакті є **дегуманізуючою практикою**, яка підкріплює уявлення про те, що певні люди є нижчими і не заслуговують на рівне ставлення та повагу
- Соціальна ізоляція та маргіналізація «ізоїв», що виникли в результаті цього, напевно, мали серйозні психологічні наслідки

D. V. LATVIA:

- Життя в такому ворожому середовищі часто призводить до постійного накопичення стресу, особливо для осіб, які зазнають нерівного ставлення, і не тільки через безпосередні або хронічні загрози. Сама лише очікування таких загроз також може спричинити тривалу психічну шкоду та тривогу, інтенсивність яких перевищує рівень стресу, спричиненого утриманням під вартою в нормальних умовах

ASHLARBA V. GEORGIA:

- Стосується криміналізації членства в **«воровському світі»** у Грузії. У своєму рішенні Суд коротко викладає основні функції **злодія в законі**

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

THE WAGNER PHENOMENON

ІМПОРТ
РОСІЙСЬКОЇ
КРИМІНАЛЬНОЇ
ТА В'ЯЗНИЧНОЇ
СУБКУЛЬТУРИ

THE WAGNER PHENOMENON

- Питання російської кримінальної та в'язничної субкультури та її поширення аж ніяк не є історичним чи кримінологічним за своєю природою
- Позбувшись префікса «**суб**», російська кримінальна та в'язнична **культура** стала одним з найважливіших інструментів російської **неоколоніальної політики**
- Як і багато століть тому, російська держава є сумішшю колоніалізму, імперіалізму та величезних, але незаселених територій, завойованих у минулі століття в результаті жорстоких воєн проти місцевого населення, за якими слідувало його знищення або асиміляція
- Сучасна Російська імперія потребує двох речей для виживання: **зовнішнього ворога** з відповідною війною проти нього і **тотального страху** всередині країни, поєднаного з ізоляцією населення від альтернативних джерел інформації, подібною до ізоляції в'язнів

THE WAGNER PHENOMENON

- Російська в'язнична система виявилася **набагато більш ефективною**, ніж за часів правління Сталіна
- З одного боку, в'язнична система необхідна для залякування власного населення
- З іншого боку, в'язнична система є постійним джерелом солдатів, які за своїм статусом мало чим відрізняються від рабів
- Для створення **солдатів-рабів** необхідний надзвичайно репресивний державний апарат кримінального правосуддя, який карає громадян тюремним ув'язненням навіть за поодинокі пікети та мирні протести, а також репости в соціальних мережах
- Кримінальна та в'язнична субкультура відіграє роль **соціального цементу**, з її характерною та усталеною мовою, що зберігається століттями

THE WAGNER PHENOMENON

1. Створення та успішне існування цього *де-факто* **військового ордену**, який безпосередньо впливає на зовнішню та внутрішню політику Росії
2. Участь цього військового ордену в масовому наборі російських в'язнів для участі у війні проти України
3. Додатковий імпорт російської кримінальної та в'язничної субкультури з військового ордену

РЕСТОРАН ПО ПОНЯТИЯМ

THE WAGNER PHENOMENON

- Росія є найрадикальнішим прикладом **карцерної держави**, але не тому, що в ній багато в'язниць і в'язнів, тим більше, що кількість в'язнів в Росії зменшилася через їх масову мобілізацію
- Росія є найрадикальнішим прикладом **карцерної держави**, тому що армія і суспільство функціонують відповідно до неформального в'язничних норм, сформованих упродовж останніх п'яти століть

THE WAGNER PHENOMENON

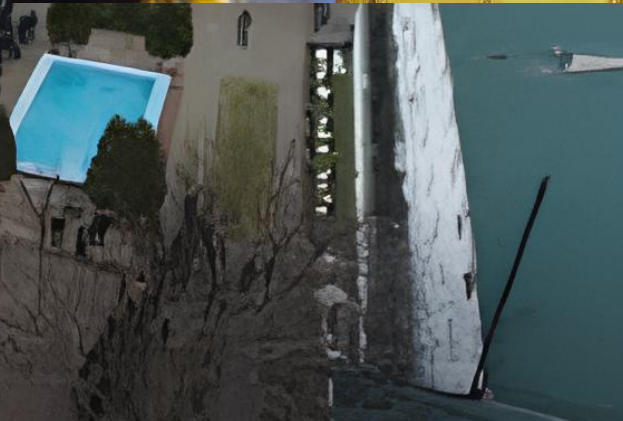

- Повстання ВПК «Вагнер» у 2023 році — це сучасне повстання Степана Разіна чи Ємел'яна Пугачова — повстання проти влади, але **не проти** царя, і **з вірою в царя**
- На відміну від масштабних російських повстань минулих століть, які були повстаннями відносно вільних людей, повстання ВПК «Вагнер» 2023 року продемонструвало, що це було повстання людей, які свідомо живуть за неформальними законами в'язниці, які здаються їм природними і зручними

THE WAGNER PHENOMENON

- Сучасна російська **карцерна держава** не стосується кількості в'язниць, кількості ув'язнених або кількості в'язничного персоналу
- Вона стосується **прийняття російським населенням та внутрішнього сприйняття** ідеї, що **держава повинна керуватися неформальними тюремними нормами**
- Меншість виконує роль в'язничних наглядачів
- Друга, досить велика група громадян повинна бути ув'язнена
- Решта громадян є лише **«тимчасово та умовно звільненими»**

ЯКІ ФУНКЦІЇ ВИКОНУЮТЬ ПЕНІТЕНЦІАРНІ УСТАНОВИ В УКРАЇНІ?

ДЯКУЮ

- www.yagunov.in.ua
- www.cpt-echr.com
- www.cpt-echr.com
- www.echr-cpt.com
- www.prisongang.info

